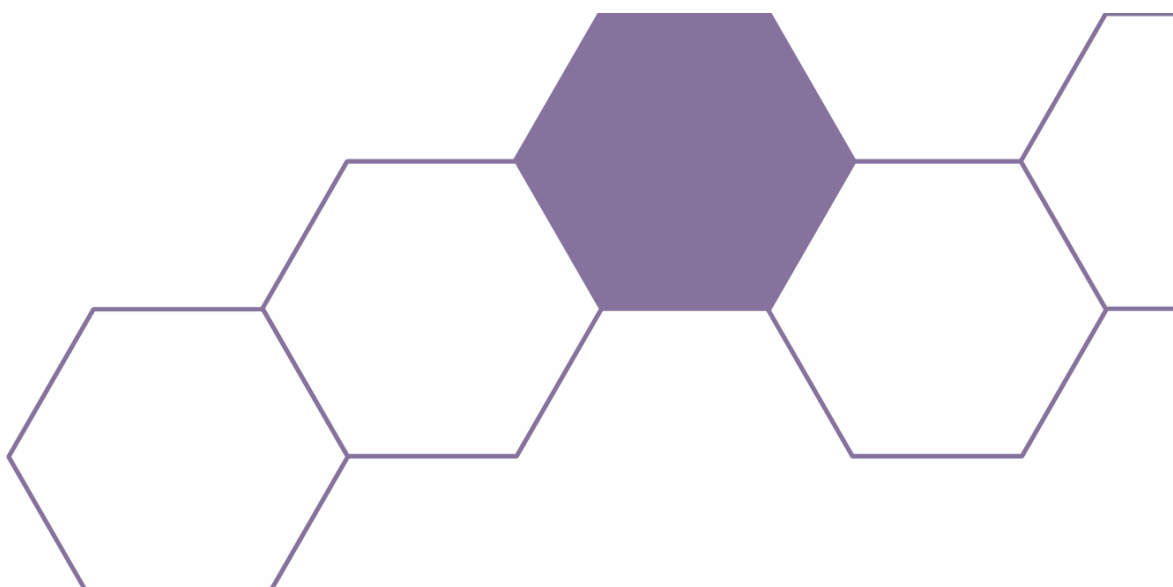

22 augusti 2017
Karolina Hellqvist och Karl-Magnus Lenntorp

Utredning gällande museer inom kulturarvsområdet 2014-2016

Sammanfattning

Hösten 2016 påbörjades en utredning som en del i en översyn av de 11 museer inom kulturarvsområdet som får verksamhetsbidrag av Region Skåne. Utredningen har haft fokus på förmedling med barn och unga 0-18 år som kulturpolitiskt prioriterad målgrupp samt regional samverkan. Utredningen bygger på en kartläggning av framförallt museernas egna redovisningar från åren 2014 till 2016. Kartläggningen har följts av en analys där museerna delats upp i storleksgrupper. Både ett regionalt och kommunalt perspektiv har genomsyrat utredningen.

Totalt sett tog museerna emot allt fler besökare under tidsperioden 2014 till 2016, samtidigt som några museer har haft färre besökare än förväntat. Museernas verksamhet består av visningar och aktiviteter på museet såväl som utåtriktad verksamhet i de skånska kommunerna. Statistik baserad på museernas redovisningar visar att deras samlade pedagogiska arbete når ut till hela regionen och har från 2014 till 2016 fått större spridning. Kommuner i Skånes nordvästra inland och några så kallade pendlingskommuner i sydvästra Skåne är dock undantag. Dessa kommuner tar inte del av museernas verksamhet i samma utsträckning som övriga.

Kartläggningen visar att museernas utåtriktade verksamhet möter fördelningen av barn och unga i Skåne tämligen väl, samtidigt som skolornas efterfrågan fortsatt är hög. Barn och unga är en prioriterad målgrupp och förmedling är centralt i museernas bidragsvillkor. 21 % av Skånes befolkning är barn mellan 0 och 18 år. Även om flertalet museer har haft en ökning av antal besökande barn och unga i sina verksamheter över tid, visar kartläggningen att andelen besökande barn är förhållandevis låg hos drygt hälften av museerna.

Museernas samverkan sinsemellan har framförallt ägt rum som projekt mellan regionmuseerna. Utöver dessa är det generellt få samarbeten mellan museerna. Alla museer har däremot många samarbeten och breda kontaktnät med externa aktörer, om än, ofta med kortvarigt fokus. Genom denna typ av samverkan förankras museernas verksamhet i aktuella samhällsfrågor såväl som hos samhällsinstitutioner. De internationella samarbeten och nätverk som nämns i redovisningarna är främst med danska kulturaktörer i Öresundsområdet. Museerna visar varierande intresse för att söka regionala utvecklingsbidrag, vilket till viss del kan bero på vilka ekonomiska och personalmässiga resurser enskilda museer har. En annan tydlig iakttagelse är att de museer som får ett mindre verksamhetsbidrag tenderar att i lägre utsträckning söka utvecklingsbidrag eller ingå i forskningssamarbeten än övriga. Det förefaller också vara en resursfråga.

Många av de nätverk som museerna ingår i kretsar kring pedagogik. Personal på nästan alla museer ingår i något regionalt nätverk med fokus på kulturpedagogik. Antalet pedagoger på museerna skiljer sig åt, men flera indikatorer bidrar till slutsatsen att fler pedagoger behövs i verksamheterna för att möta det ökande museianvändandet hos skolorna och andra besökare.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Utredningen.....	4
Historik kring regionala bidrag och de skånska kulturarvsmuseerna	7
Museernas förmedlingsverksamhet för barn och unga	8
Museernas förutsättningar att nå ut till barn och unga och pedagogernas roll.....	8
Museernas förmedling för barn och unga i regionen	11
Upptagningsområde för programverksamhet för enskilda museer	13
Regionala och kommunala perspektiv	14
Besökare.....	18
Regional samverkan inom kulturarvsområdet och annan extern samverkan	21
Museernas engagemang i den regionala handlingsplanen för kulturarv	21
Museernas samverkan inom kulturarvssektorn – intersektoriell samverkan	22
Samverkan med externa aktörer och tvärspektoriella samarbeten med andra samhällssektorer	24
Regionmuseernas förmedlingsverksamhet och samverkan	26
Regionmuseernas roller.....	26
Nätverk och samverkan.....	27
Regional förmedlingsverksamhet	28
De mellanstora museernas förmedlingsverksamhet och samverkan	32
Roller och förutsättningar	32
De mellanstora museernas besökare	34
De mindre museernas förmedlingsverksamhet och samverkan.....	35
De mindre museernas roller - likheter och skillnader	36
Möjligheter och svårigheter för samverkan, utveckling och forskningssamarbeten.....	38
Slutsatser och avslutande reflektioner	39
Källförteckning:	41

Figurförteckning

Figur 1: Fördelning av verksamhetsbidrag	6
Figur 2: Bild över Skåne och museerna som omfattas av utredningen.....	6
Figur 3: Utveckling av totalt antal programaktiviteter och besökare 2014 – 2016.....	11
Figur 4: Museernas programaktiviteter för barn och unga samt antal besökare	12
Figur 5: Vilka redovisande museer som skolklasser från Skånes kommuner besökt.....	13
Figur 6: Skånes kommuntyper enligt SCBs (2016) indelning	14
Figur 7: Kartor med statistik över besökare till museerna respektive karta över alla museers programaktiviteter samt besökare på dessa 2016.....	15
Figur 8: Kartor över spridningen av museernas samlade programaktiviteter samt besökare på dessa	16
Figur 9: Jämförelse mellan kartor över spridning av barn och unga respektive museernas utåtriktade verksamheter genom programaktiviteter samt besökare	17
Figur 10: Tabell över utvecklingen av antal besökare samt antal och andel besökande barn och unga.	18
Figur 11: Diagram över museernas totala antal besökare 2014 – 2016.	18
Figur 12: Diagram över antal besökande barn och unga på museerna 2014 – 2016	19
Figur 13: Karta över andel barn och unga i Skånes kommuner, 2016.....	19
Figur 14: Andel besökande barn och unga av totalt antal besökare till museerna	20
Figur 15a: Museernas totala intäkter och andel regionala verksamhetsbidrag 2016.....	23
Figur 15b: Museernas totala intäkter och andel regionala verksamhetsbidrag i kronor år 2016.....	23
Figur 16: Diagram över regionmuseernas utveckling av verksamhetsbidrag	26
Figur 17: regionmuseernas programaktiviteter för barn och unga samt besökare	28
Figur 18: Kartor över Malmö Museers spridning av programaktiviteter för barn och unga respektive varifrån deras besökare kom från 2016.	29
Figur 19: Kartor över Regionmuseet Kristianstads spridning av programaktiviteter för barn och unga samt besökare på dessa respektive varifrån deras besökare kom	30
Figur 20: Karta över Kulturen i Lunds spridning av programaktiviteter samt besökare.....	31
Figur 21: Diagram över regionmuseernas besökare och besökande barn och unga 0-18 år..	31
Figur 22: Diagram över de mellanstora museernas utveckling av verksamhetsbidrag samt andel (%) Region Skåne verksamhetsbidrag av totala finansiering år 2016.....	32
Figur 23: Kartor på de mellanstora museernas programaktiviteter för barn och unga samt besökare på dessa.....	33
Figur 24: Diagram över de mellanstora museernas besökare och besökande barn och unga 0-18 år, 2014 – 2016.....	34
Figur 25: Diagram över de mindre verksamheternas förändring av verksamhetsbidrag 2014 – 2017	35
Figur 26: Kartor på de mellanstora museernas programaktiviteter för barn och unga 0-18 år samt besökare på dessa.	36
Figur 27: Diagram över besökare till de mindre museerna 2014 - 2016	37
Figur 28: Diagram över besökande barn 0-18 år, till de mindre museerna.....	37

Inledning

Kulturnämnden gav i verksamhetsplanen för 2016 kulturchefen i uppdrag att initiera en översyn av museiområdet. En utredning, bestående av en kartläggning med tillhörande analys, har genomförts under hösten 2016 och våren 2017. Utredningen avser de elva museer inom kulturarvsområdet som fick verksamhetsbidrag av Region Skåne under perioden 2014-2016. Dessa är Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige (Kulturen i Lund), Malmö Museer, Regionmuseet Kristianstad, Helsingborgs museer, Historiska museet vid Lunds universitet (LUHM), Landskrona museum, Trelleborgs museum, Stiftelsen statarmuseet i Skåne, Klostret i Ystad, Österlens museum samt Glimmingehus. Det sistnämnda är inte ett museum, utan ett besöksmål. Eftersom Glimmingehus får verksamhetsbidrag utifrån samma premisser som museerna, ingår det i utredningen.

Fokus ligger på museernas arbete vad gäller *förmedling* och *samverkan*. Valet av fokusområden baserades på villkor för verksamhetsbidrag där dessa är gemensamma för samtliga museer. Kartläggningen har bland annat omfattat geografisk spridning, upptagningsområden, utvecklingsbidrag och pedagogernas roller. Barn och unga lyfts som en särskild målgrupp i villkor för verksamhetsbidrag. Av utredningen framkommer även vissa mönster och tendenser som berör samverkan, både mellan museerna och med externa aktörer.

UTREDNINGEN

Utredningen har genomförts i två steg. Först en inledande kartläggning som sedan följts av en analys. Kartläggningen har fokuserat på perioden 2014-2016 och omfattar museernas redovisade material samt utredningar och utvärderingar som tidigare gjorts kring regionalt finansierad museiverksamhet (i första hand Region Skånes egna och beställda rapporter på området).

I kartläggningen ingår följande underlag:

- Museernas ansökningar för åren 2014-2017
- Museernas redovisningar för åren 2014-2016
- Regional kulturplan för Skåne 2016-2019
- Underlag från *Regional handlingsplan för kulturarv* samt redovisningen av denna
- Egna eller av Region Skåne finansierade rapporter på området
- Region Skånes sökta och beviljade utvecklingsbidrag
- Andra typer av bidrag som vänt sig till och sökts av museerna

All statistik som finns med i utredningen i form av tabeller, diagram och kartor är baserat på museernas egna redovisningar, årliga samtal och möten mellan Region Skånes tjänstemän och museicheferna. Under kartlägningsarbetet beslutades även att ta med uppgifter från 2017 i form av museernas ansökningar och förändringar i verksamhetsbidrag.

Analysen har lagt tonvikt på museernas insatser beträffande *förmedling* för barn och unga 0-18 år och *samverkan* med andra museer och externa parter. Analys av kartläggningmaterial har fungerat som underlag i utredningen av museerna och utgör ett beslutsunderlag till Region Skånes kulturnämnd. Utredningen har också undersökt om det finns förslag eller slutsatser i de utredningar som tidigare genomförts inom området. Skulle de kunna stärka/utveckla de regionala rollerna och villkoren för verksamhetsbidrag till regionalt finansierade museer, i syfte att förverkliga kulturplanen 2016-2019?

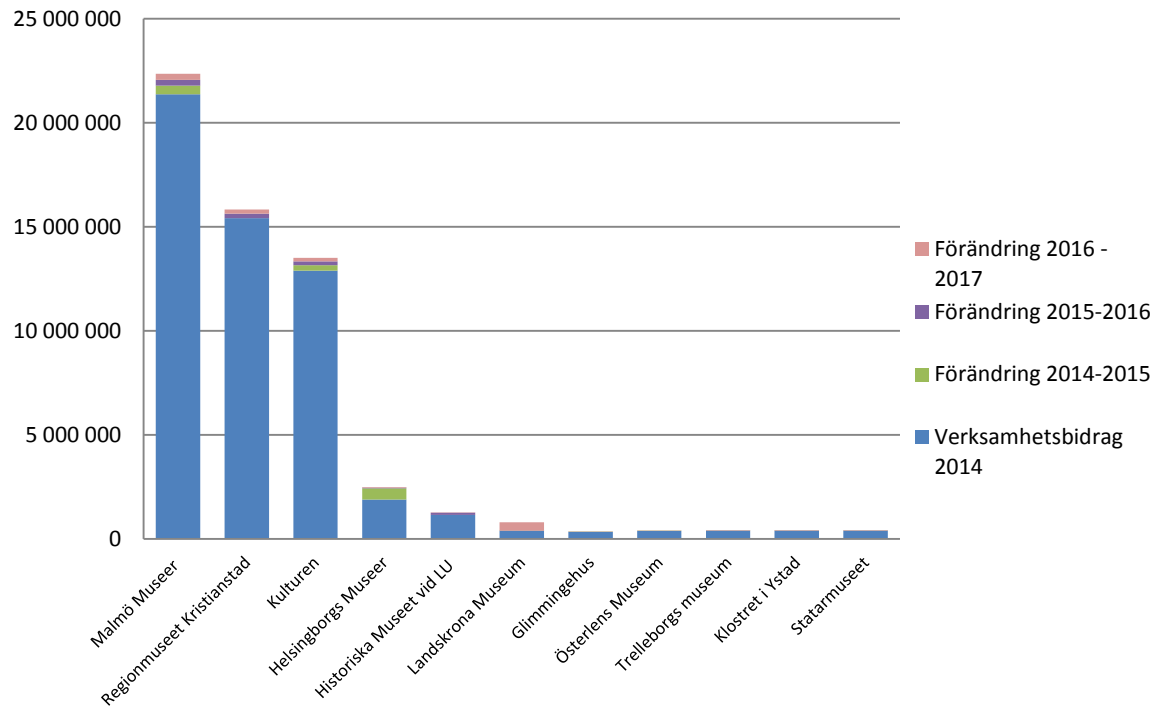
Utredningen av museernas förmedlingsverksamhet har fokuserat på barn och unga upp till 18 års ålder och inriktats på följande punkter:

- Museernas förutsättningar att nå ut till barn och unga
- Museernas förmedling för barn och unga i regionen
- Upptagningsområde för programverksamhet för enskilda museer
- Museernas förmåga att utveckla förmedlingsverksamhet med hjälp av utvecklingsbidrag etc.
- Museernas nätverk för samarbeten med fokus på förmedling
- Delregionala perspektiv med förankring i statistik över barn och unga och med utgångspunkt i kulturvaneundersökningar.

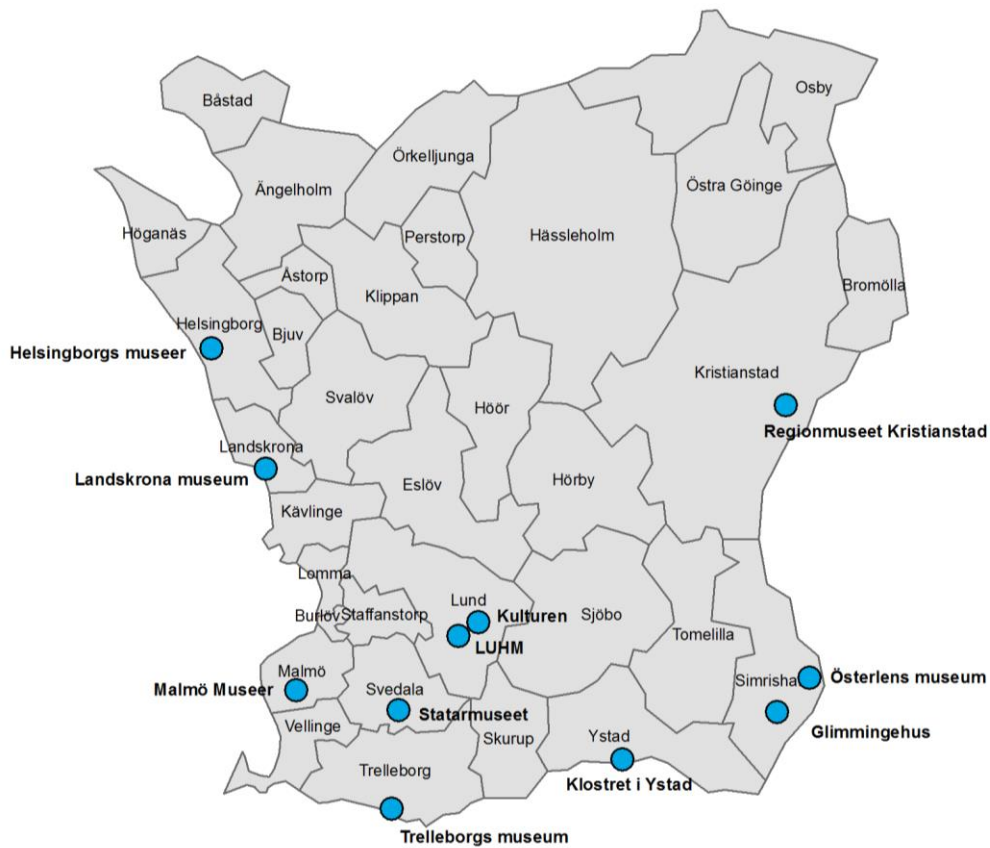
Utredningen av museernas regionala samverkan har inriktats på följande punkter:

- Museernas engagemang i *Regionala handlingsplanen för kulturarv för Skåne 2013-2015*
- Hur museerna samverkar med externa aktörer
- Tvärsektoriell samverkan med andra samhällssektorer
- Museernas samverkan inom kulturarvssektorn – intersektoriell samverkan
- Vilka internationella samarbeten museerna har och har haft
- Museernas förmåga att samverka med hjälp av utvecklingsbidrag

Utredningen är systematiskt uppdelad. Första delen berör generella iakttagelser och tendenser som framkommit av kartläggningmaterialet, fokuserat på förmedling och samverkan. Utredningen har ett genomgående regionalt och kommunalt perspektiv. Därefter presenteras material och analys av museernas arbete och förutsättningar utifrån en uppdelning, där museerna delas in i tre grupper. För att kunna analysera materialet har de 11 museerna som omfattats av kartläggningen delats upp i tre grupper, utifrån förutsättningar att bedriva regional verksamhet baserat på Region Skånes verksamhetsbidrag (figur 1), och museernas årliga budget (se figur 15).

Figur 1: Fördelning av verksamhetsbidrag

Figur 2: Bild över Skåne och museerna som omfattas av utredningen Regionmuseer:

Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige (Kulturen i Lund), Malmö Museer och Regionmuseet Kristianstad

Mellanstora museer

Helsingborgs museer och Historiska museet vid Lunds universitet (LUHM)

Mindre museer

Glimmingehus, Landskrona museum, Trelleborgs museum, Stiftelsen statarmuseet i Skåne, Klostret i Ystad samt Österlens museum

HISTORIK KRING REGIONALA BIDRAG OCH DE SKÅNSKA KULTURARVSMUSEERNA

När Region Skåne gick in i kultursamverkansmodellen 2011 fanns det fem museer som erhöll verksamhetsbidrag. Förutom de tre regionala museerna i Malmö, Kristianstad och Lund ingick Helsingborgs museer och LUHM. Verksamhetsbidraget var då ett resultat av samverkansmodellens införande och bestod av både statliga och regionala medel. Ett särskilt regionalt pedagogbidrag lämnades dessutom till de ovan nämnda och flera kommunala museer: Klostret i Ystad, Trelleborgs museum, Landskrona museum men också till Stiftelsen statarmuseet i Skåne och Glimmingehus som är en del av Riksantikvarieämbetet. Pedagogbidraget finansierade delar av pedagogtjänster.

Från och med 2013 omvandlades pedagogbidraget till verksamhetsbidrag. Region Skåne började ge verksamhetsbidrag till 11 museer med inriktning på kulturarv. I gruppen ingick också Skånes hembygdsförbund, Skånes Arkivförbund, Skånes Näringslivsarkiv och Skånes Hemslöjdsförbund. Det innebar att fler deltagare deltog i de regelbundna mötena med verksamhetsbidragsmottagarnas chefer och så kallade kulturarvskollegium, där representanter från museernas/förbundens styrelser möter Region Skånes kulturnämnds presidium. Därmed kunde mötena utvecklas mot att förutom att vara informativa också fungera som en plattform för samarbete, gemensam kunskapsuppbyggnad och inspiration.

Museernas förmedlingsverksamhet för barn och unga

Följande avsnitt redogör för hur barn och unga (0-18 år) tagit del av museernas pedagogiska aktiviteter, utifrån de punkter som utredningen fokuserar på.

MUSEERNAS FÖRUTSÄTTNINGAR ATT NÅ UT TILL BARN OCH UNGA OCH PEDAGOGERNAS ROLL

Redovisningar visar att museernas pedagogiska verksamhet skiljer sig mycket åt. Förutom pedagogiska vandringar och visningar, uppsökande aktiviteter i klassrum och föreläsningar, arbetar flera verksamheter med interaktiva program. Oxford Research genomförde 2014, på beställning av Region Skåne, en utvärdering av de tre regionmuseernas förmedlingsverksamhet. Respondenterna i utvärderingen utgjordes av lärare och avsåg högstadium och gymnasium. Oxford Research (2014) visade på vikten av fortsatt utveckling av digitala verktyg och då särskilt i kombination med klassisk förmedling. Lärarna upplevde att det behövs en kombination av förmedling via textbeskrivningar, guidning och utställningar av föremål och digitala interaktiva förmedlingsmetoder, för att kunna nå alla elever. Olika typer av verkstäder är också populära hos museerna. 2017 gav Riksställningar ut rapporten "Möten med möjligheter – en rapport om lärares och museers perspektiv på samverkan". Rapportens resultat visar att museerna är en viktig resurs för skolorna och har en kompletterande funktion till skolans formella lärande.

Övergripande resultat från Oxford Research (2014) och Riksställningars (2017) rapport är användbara i analysen av kartläggningmaterialet, gällande alla museer, eftersom det berör just hur samspelet mellan skola och museum kan skapa god förmedling för barn och unga. Resultaten från rapporterna tydliggör vilka styrkor museernas pedagogiska programverksamhet har för skolorna. Eleverna förbättrar sin ämneskunskap och lär sig nya metoder för kunskapsinhämtning. Eleverna förstärker också sin kunskap om kulturarv, både avseende dess roll i samhällsutvecklingen och för den egna identiteten, något som bekräftas av båda källorna. Enligt Riksställningars (2017) rapport innebär museibesök att elever får uppleva en alternativ lärmiljö, får fördjupade ämneskunskaper och möjligheter att lära sig på ett lustfyllt sätt.

Oxford Research (2014) fastställer att museernas pedagogiska verksamhet har positiv betydelse för elevers lärande och utveckling, även om det funnits svårigheter att koppla besöken till läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr11). I läroplanen framgår att förmedling av kunskap om kulturarvet utgör ett krav i undervisningen. Utökad samverkan mellan kultur- och utbildningssektorn skulle kunna bidra till ett bättre uppfyllande av läroplanen. Intervjuade lärare i denna studie uttrycker ett intresse och en vilja för gränsöverskridande samarbete. Ökad samverkan ligger även i linje med prioriteringarna i *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019*. Genom enkätstudie och i intervjuer med lärare och museipedagoger, har Riksställningar (2017) sett något motstridiga tendenser. Lärare ser gärna att museerna tar fram färdiga koncept för skolan, medan pedagoger på museerna önskar tätare samarbete med skolorna, för att möta specifika behov.

Tio av de elva museerna är aktiva i det Kulturpedagogiska Nätverket (KPN) som möter just barn och unga, framförallt genom skolan. Hälften av de regionala, mellanstora och mindre museerna är med i Uppsökarna, som är ett annat kulturpedagogiskt nätverk med fokus på kulturmiljö och arkeologi genom uppsökande verksamhet. Alla museerna utom LUHM är anslutna till olika kulturpedagogiska nätverk. Merparten av museerna har under 2015 och 2016 haft något internationellt pedagogiskt projekt eller samarbete. Samarbetena har dock främst varit med Danmark genom Öresundssamarbeten, elevutbyte med skolor på Själland och Bornholm och samarbete med Skoletjensten på Själland, via Skoletjensten Öresund. Enstaka projekt med EU-finansiering har förekommit.

Museerna i denna utredning uttrycker själva att barn och unga är en kulturpolitiskt prioriterad målgrupp och att de på olika sätt försöker nå skolklasser genom att göra utbud och aktiviteter användbara utifrån läroplanen. Lärarna som deltog i Oxford Researchs (2014) utvärdering efterlyser å sin sida även fler visningstillfällen med tydliga kopplingar till läroplan och kursplan. Kartläggningen visar att de flesta museerna har ett pedagogiskt program som återkommer år efter år med ungefär samma upplägg. Det finns också exempel på museer som i högre uträkning än andra, utvecklar nya typer av programaktiviteter för att möta nya målgrupper. Under 2015 och 2016 har flera museer skapat flera aktiviteter för till exempel ensamkommande flyktingbarn.

Intresset hos lärarna för att även i fortsättningen göra museibesök och att utveckla museernas roll i skolundervisningen är stort. Samtidigt har det i samtal med museicheferna på ett regionalt kulturarvsmöte framkommit att de har svårt att matcha efterfrågan på pedagoger och programverksamhet under sommarhalvåret (slutet av vårterminen och början av höstterminen), då besöksstrycket är som störst. Ett museum har uppgett att de försöker möta behovet, genom att just under högsäsong anställa extra pedagoger. Vid samma möte resonerades det också om möjligheten att möta fler barn och unga under loven, företrädesvis under sommarlovet eftersom det är en period då man inte bedriver pedagogiska aktiviteter på samma sätt som under terminslov.

Resultat från Oxford Research (2014) tillsammans med museichefernas egen bedömning av läget pekar mot att det finns ett behov av fler museipedagoger som möter skolklasser, ett behov som museerna idag har svårt att leva upp till. Antalet anställda pedagoger på museerna varierar stort, från 15 anställda pedagoger till enstaka timanställda. LUHM uppger i sin redovisning 2016: "Eftersom vi inte har någon tillsvidareanställd pedagog har det från och till tyvärr varit svårt att tillgodose skolornas önskemål då vi måste ta in timanställda pedagoger vid nästan varje skolbesök. Vi har därför inte kunnat marknadsföra denna verksamhet fullt ut."

Svarande lärare i Oxford Researchs (2014) studie framhåller betydelsen av kommunala projekt eller satsningar som gör museibesöken kostnadsfria: ”Det behövs pengar för att kunna ta sig till de fantastiska museer som finns runt om i Skåne!”. Bara att åka till museerna kan vara en svår kostnadsfråga för skolorna. Idag finns stora skillnader vad gäller priser på pedagogiska programaktiviteter på de olika museerna. Fyra av dem tar ut en avgift för pedagogiska program för elevgruppsbesök. Fem museer har kostnadsfria program för elever i den egna kommunen. Landskrona museum erbjuder dessutom kostnadsfri museipedagogisk verksamhet för kringliggande kommuner. På Österlens museum kostar visningarna för alla, men något mer för elever som kommer från andra kommuner än Simrishamn. Regionmuseet Kristianstad erbjuder däremot kostnadsfria program till alla Skånes skolor. Kulturen i Lund erbjuder utöver avgiftsbelagda program även ett helt annat koncept där lärare erbjuds en kort utbildning som ger ett så kallat körkort. Med ett körkort kan läraren själv, med fritt inträde, guida eleverna. Huruvida pedagogisk förmedling för skolklasser kostar varierar således, men det går inte att se någon direkt koppling till museernas statistik över besökande barn och unga. Intervjuade lärare i Riksställningars (2017) rapport rankade dock ”gratis museibesök” som den viktigaste aspekten av museibesök, tätt följt av att det ska vara ”lätt att ta sig dit” och att museet har ett ”genomtänkt pedagogiskt program”. Bortsett från kostnader för pedagogiska program har alla museer gratis inträde för barn och unga upp till 18 år. Landskrona museum och Regionmuseet Kristianstad har gratis inträde för alla besökare. Andra har olika former av rabatter, exempelvis för studenter eller unga vuxna.

Valet av kulturaktivitet är dock inte så beroende av kostnaden då den ekonomiska aspekten bara är ett av kriterierna när skolan väljer aktivitet och kulturaktör, enligt *Fördjupad utvärdering av statsbidraget Skapande skola* (2016) av Blomgren och Lindqvist. I utvärderingen uppger skolorna att de först väljer inriktning eller område, som passar ihop med vad de vill göra under terminen. Därefter väljer man aktör och pris. Även pedagogisk kompetens samt vana att samarbeta med skolan och dess förutsättningar är betydelsefulla när skolan väljer. Priset är alltså inte den mest avgörande faktorn, menar Lindqvist och Blomgren (2016).

Förutom kostnadsfrågan, är det geografiska avståndet mellan skola och museum samt svårigheter med transport två återkommande hinder. Dessa hinder skapar ojämlika villkor för skolor, menar Riksställningars (2017) i sin rapport. Skolor i större kommuner och storstadskommuner har ofta bättre transportmöjligheter och fler museum i sin närhet, än mindre kommuner. Utifrån detta är museernas uppsökande verksamhet, då pedagoger kommer till skolorna, en mycket viktig resurs. Särskilt viktigt är det för skolor med sämre förutsättningar att besöka museer. Likaså är digitalt material, ”museilådor” som skolorna kan låna och digitala utställningar bra komplement till möte med en museipedagog, om än inte en ersättning (*ibid*).

En sammanställning av alla sökta och beviljade regionala utvecklingsbidrag från 2014 till 2016 visar varierande intresse från museerna. En förklaring kan vara museernas olika resurser när det gäller förutsättningar att initiera och driva projekt. Ett fåtal av museernas beviljade utvecklingsbidrag är tydligt pedagogiskt inriktade

mot barn och unga. Av 38 ansökningar beviljades 21 projekt under 2014-2016 inom området för kulturarv. Tre av dessa hade en tydlig pedagogisk inriktning mot barn och unga, vilket innebär en sjundedel. Vanligtvis rör 50-60% av de beviljade utvecklingsbidragen inom alla konst- och kulturområden barn och unga.

MUSEERNAS FÖRMEDLING FÖR BARN OCH UNGA I REGIONEN

Det som efterfrågades av lärarna i Oxford Research (2014) utvärdering, var framförallt fler tillfällen att möta en museipedagog. Museernas pedagogiska personal möter barn och unga både på museet och i uppsökande verksamhet. Den uppsökande programverksamheten är särskilt väl belyst eftersom uppgifterna efterfrågas i Region Skånes Kulturdatas. Museerna väljer emellertid själva om de vill redovisa till Region Skåne varifrån besökande skolklasser kommer från. Den delen av programverksamheten har drygt hälften valt att redovisa. Därför är det svårare att få grepp om vilka museer som kommunernas skolklasser besöker. För att kartlägga denna aspekt bättre hade det varit bra om alla museer årligen redovisar från vilka kommuner besökande skolklasser kommer. Eftersom de räknat på olika sätt, visar kartorna i figur 3 över besökare till museet endast från vilka skånska kommuner besökande barn och unga kommer – inte antalet.

Många av regionmuseerna och de mellanstora museerna har omfattande uppsökande pedagogisk verksamhet, både i hemkommunen och i andra kommuner. Keith Wijkander (2012) menade i sitt underlag för kulturarvsstrategi att den uppsökande verksamheten är otroligt viktig för att kultur ska nå ut till samhällsmedborgare och skapa regional sammanhållning.

Museernas redovisningar från åren 2014 till 2016 visar enligt figur 3 och figur 4 att spridningen av programaktiviteter för barn och unga (0-18 år) ökat i regionen över tid. Antalet programaktiviteter och besökare på dessa har även över tid blivit fler från 2014 till 2016, med en nedgång 2015.

	2014	2015	2016
Programaktiviteter	3400	3255	5226
Besökare på programaktiviteter	90664	57567	109200

Figur 3: Utveckling av totalt antal programaktiviteter och besökare 2014 – 2016 för barn och unga.

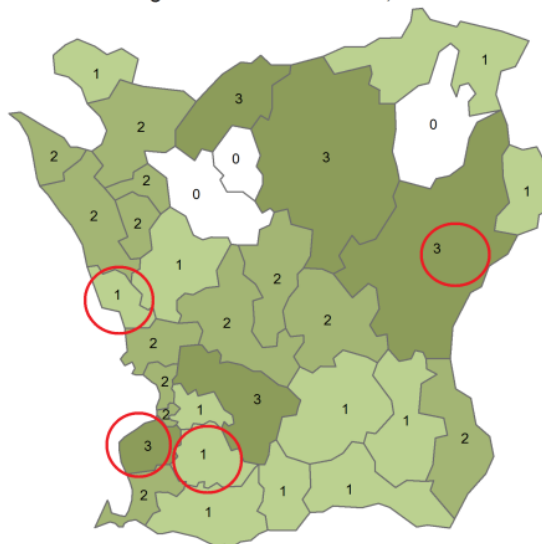
- * Det finns ingen korrekt redovisad information om Malmö Museers programaktiviteter 2014 och 2015. 2016 utelämnades information om programaktiviteter för barn och unga i Malmö stad. För att få en helhetsuppfattning av utvecklingen är Malmö stads siffror därför inte medräknade här.
- * 2014 har Regionmuseet Kristianstad själva noterat en felräkning i kommunerna Staffanstorps, Klippan och Höör.

UPPTAGNINGSSOMRÅDE FÖR PROGRAMVERKSAMHET FÖR ENSKILDA MUSEER

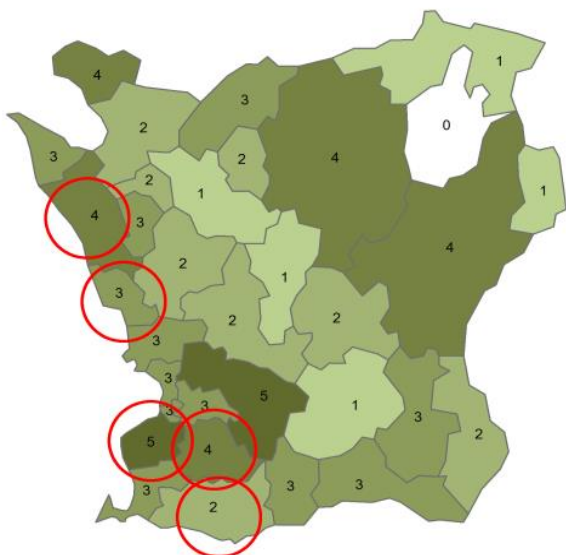
Kartläggningen visar att skolklasser i framförallt de fyra folkrikaste kommunerna, Malmö, Lund, Kristianstad och Helsingborg besökt flera av de redovisande museerna under åren 2014 - 2016 (se figur 5). Den visar även att elever från flera mindre kommuner – framförallt angränsande, så kallade pendlingskommuner, besökt ett relativt stort antal museer.

Skolklasser i mindre befolkningstäta kommuner i Skånes inland (sydöstra, nordöstra och nordvästra delar) ser ut att besöka färre museer. Då inte alla museer redovisat den här typen av information är det svårt att ge en helhetsbild, men det finns ändå ett regionalt värde i att lyfta tendenser från kartläggningen till analysen. Kartläggningen pekar på en positiv tendens där museerna tar emot allt fler besökare från hela Skåne.

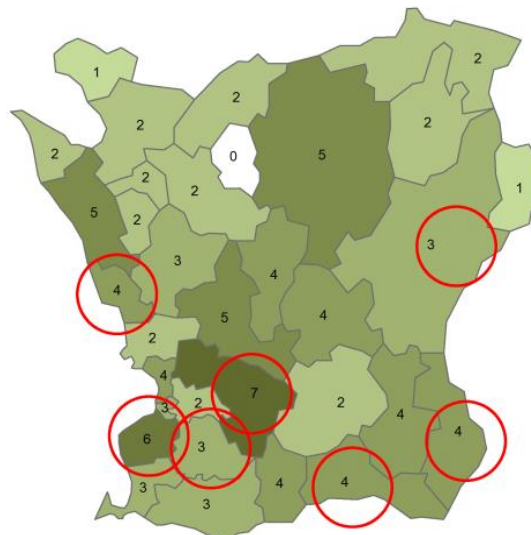
Besökande skolklasser till Landskrona museum, Statarmuseet, Malmö Museer och Regionmuseet Kristianstad, 2014

Besökande skolklasser till Helsingborgs Museer, Trelleborgs Museum, Statarmuseet, Landskrona Museum och Malmö Museer, 2015

Besökande skolklasser till: Glimmingehus, Klostret i Ystad, Regionmuseet Kristianstad, Landskrona Museum, Historiska Museet vid Lunds Universitet, Malmö Museer och Statarmuseet, 2016

Figur 5: Vilka redovisande museer som skolklasser från Skånes kommuner besökt 2015 respektive 2016

Museernas läge är markerade med en röd cirkel. Färgkodningen och siffrorna visar hur många museer skolklasser från given kommun har besökt. Som kartan över besökande skolklasser 2015 visar, besökte skolklasser i exempelvis Landskrona kommun år 2015 tre av de fem museerna som redovisat.

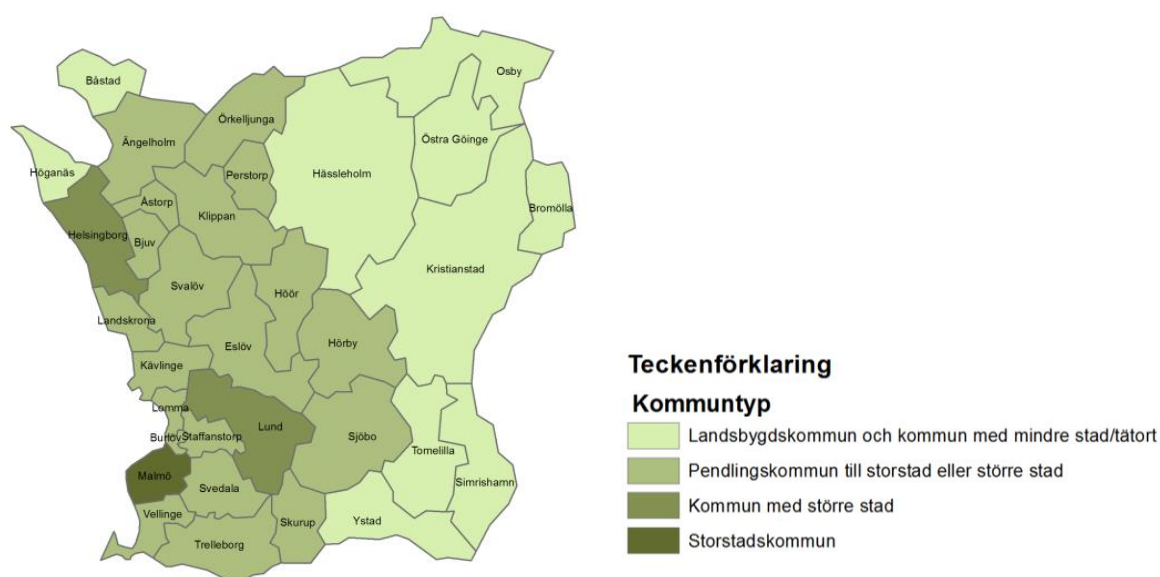
Kartorna i figur 5 förmedlar en kompletterande bild till spridning av programaktiviteter. Skolklasser från nästan hela Skåne har besökt något av de redovisande museerna, eller fått besök av dem. Museernas utåtriktade verksamhet till barn och unga (figur 4) sammanlagt med de tendenser som syns i kartorna i figur 5 visar att museerna tillsammans når ut till alla Skånes kommuner.

REGIONALA OCH KOMMUNALA PERSPEKTIV

Region Skånes kulturvaneundersökning utförd av Ramböll (2016) visar att kultur spelar en stor roll hos skåningar. De går på museum, besöker bibliotek och konstutställningar i större utsträckning än snittet i Sverige, vid en jämförelse med den nationella SOM-undersökningen. Bilden är dock inte entydig utan det finns stora skillnader mellan de olika delarna i Skåne.

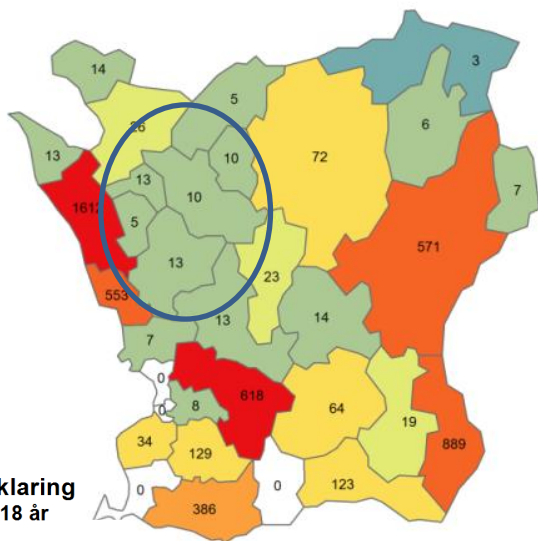
Förutom kommunerna Båstad och Höganäs klassas alla Skånes västra kust- och mittenkommuner som kommuner med storstad/större stad eller kommuner där minst 40% av nattbefolkningen pendlar till städer (se figur 6). Enligt Rambölls kulturvaneundersökning från 2016, är personer boende i och vid större städer mer kulturellt aktiva än andra. Det stämmer väl överens med den delregionala analysen i kulturvaneundersökningen från 2016 som pekar på att boende i sydvästra och därefter nordvästra delen uppsöker museer mer ofta än nordöstra och framförallt den sydöstra delregionen. Detta mönster speglar museernas regionala pedagogiska verksamhet till viss del, samtidigt som spridningen av förmedling i alla Skånes delar är god. Enligt figur 4 och figur 5 som visar spridningen av museernas programaktiviteter respektive hur många museer som skolklasser i Skånes kommuner besöker, är Skånes västra kommuner generellt något mer aktiva, med undantag av framförallt Kristianstad kommun och till viss del Simrishamns kommun i östra Skåne. Det finns även vissa undantag.

Olika typer av kommuner i Skåne

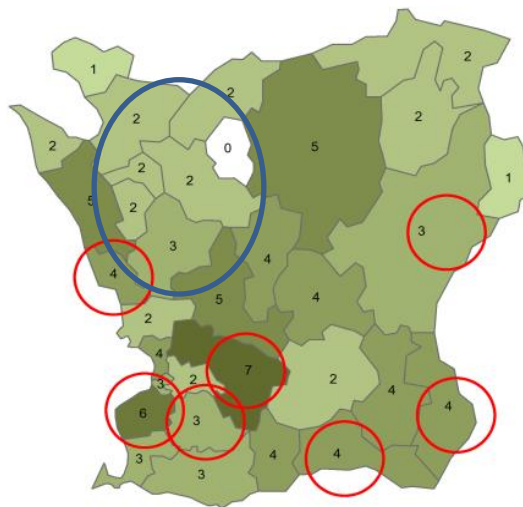

Figur 6: Skånes kommuntyper enligt SCBs (2016) indelning.

Alla kulturarvmuseers programaktiviteter (i siffror) och antal besökare 0-18 år, 2016

Besökande skolklasser till: Glimmingehus, Klostret i Ystad, Regionmuseet Kristianstad, Landskrona Museum, Historiska Museet vid Lunds Universitet, Malmö Museer och Statarmuseet, 2016

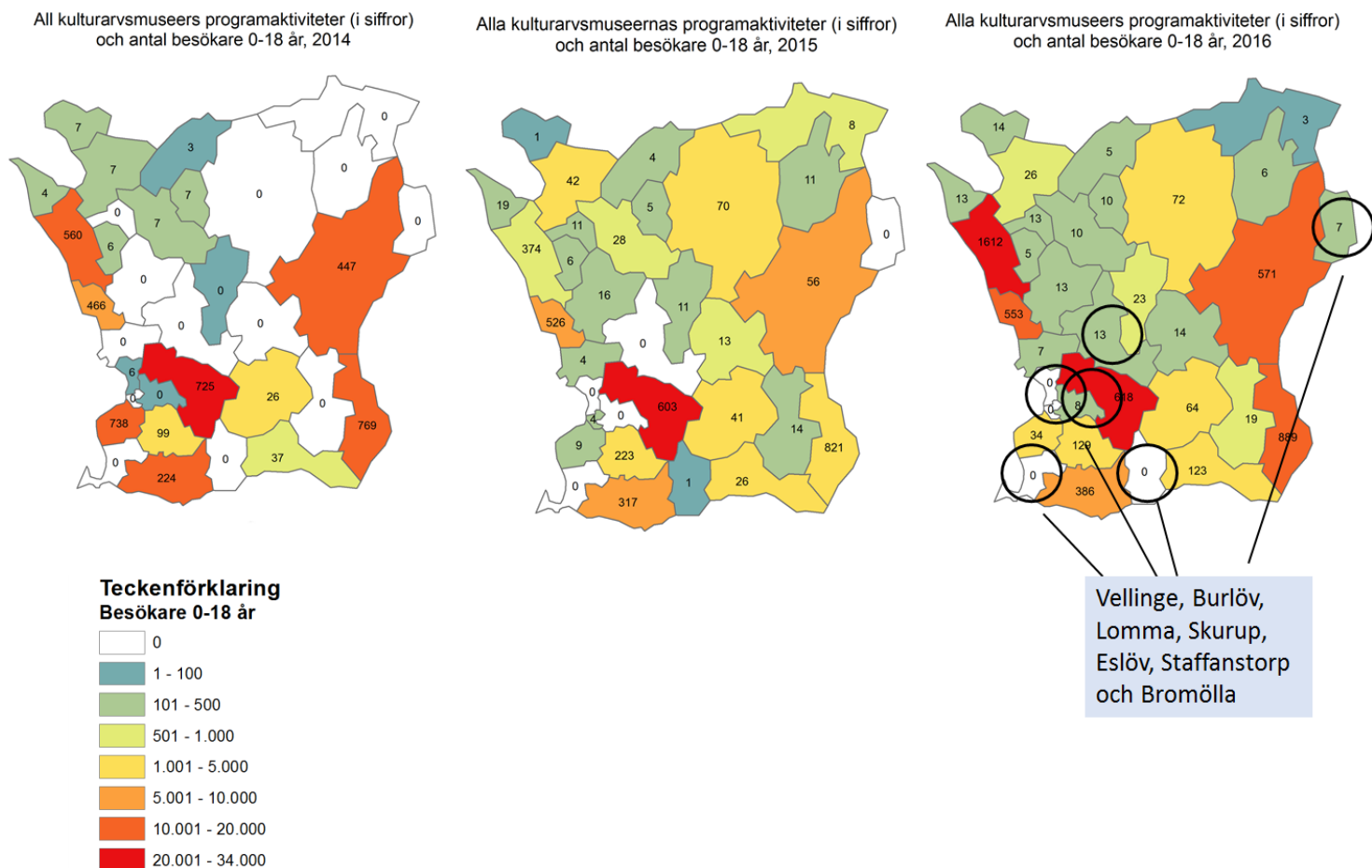

Figur 7: Kartor med statistik över besökare till museerna respektive karta över alla museers programaktiviteter samt besökare på dessa 2016. Kommunerna i nordvästra Skåne har ringats in med blå markering.

- * Det finns ingen korrekt redovisad information om Malmö Museers programaktiviteter 2014 och 2015. 2016 utelämnades information om programaktiviteter för barn och unga i Malmö stad.

Kartläggningen av museerna har även omfattat kommunernas kulturgaranti för barn och unga. Kommunerna Örskelljunga, Klippan, Bjuv och Svalöv i Skånes nordvästra inland har inte kulturgaranti som skapar viktiga förutsättningar för elevernas möte med bland annat museer. Kartläggningen visar att skolbarn från dessa kommuner under åren 2014 till 2016 besökte generellt färre museer, dessutom erbjöd museerna färre programaktiviteter för barn och unga i dessa kommuner (se figur 7).

En återkommande trend, är att få programaktiviteter äger rum i flera av de mindre sydvästra pendlingskommunerna: Vellinge, Burlöv, Lomma, Skurup, Eslöv och Staffanstorps samt även Bromölla kommun i nordost (se figur 8). Däremot visar statistik att barn och unga från dessa kommuner genom skolan besöker något av museerna. För att uppnå god förmedling till barn och unga är det viktigt att uppmärksamma skolans roll och skapa förutsättningar för samarbete mellan skola och museer.

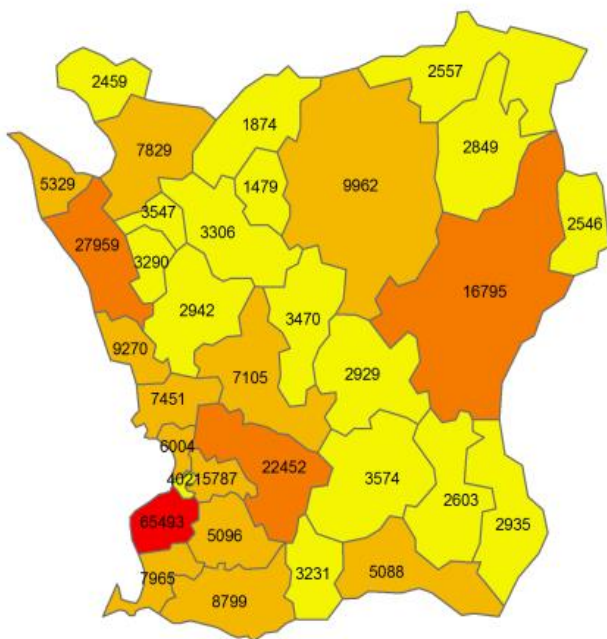

Figur 8: Kartor över spridningen av museernas samlade programaktiviteter samt besökare på dessa 2014 – 2016. Kartorna i denna figur är samma som i figur 4, men syftar i det här fallet till att lyfta fram de kommuner som i liten utsträckning eller inte alls tar del av utbudet. Särskilt berörda kommuner är markerade med cirkel och text.

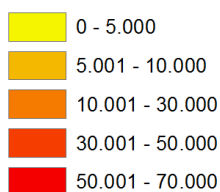
- * Det finns ingen korrekt redovisad information om Malmö Museers programaktiviteter 2014 och 2015. 2016 utelämnades information om programaktiviteter för barn och unga i Malmö stad.
- * 2014 har Regionmuseet Kristianstad själva noterat en felräkning i kommunerna Staffanstorp, Klippan och Hör.

Förhållandevis stor andel barn och unga bor i de större kommunerna i västra Skåne, men också Kristianstad och Hässleholm - alltså de mest folktäta kommunerna. I Malmö stad bor nästan en fjärdedel av hela Skånes befolkning i åldrarna 0-18 år. Museernas samlade pedagogiska arbete når ut till hela regionen och har från 2014 till 2016 fått ännu större spridning visar statistik över programaktiviteter. Kartläggningen visar att museernas utåtriktade verksamhet möter fördelningen av barn och unga i Skåne tämligen väl (se figur 9).

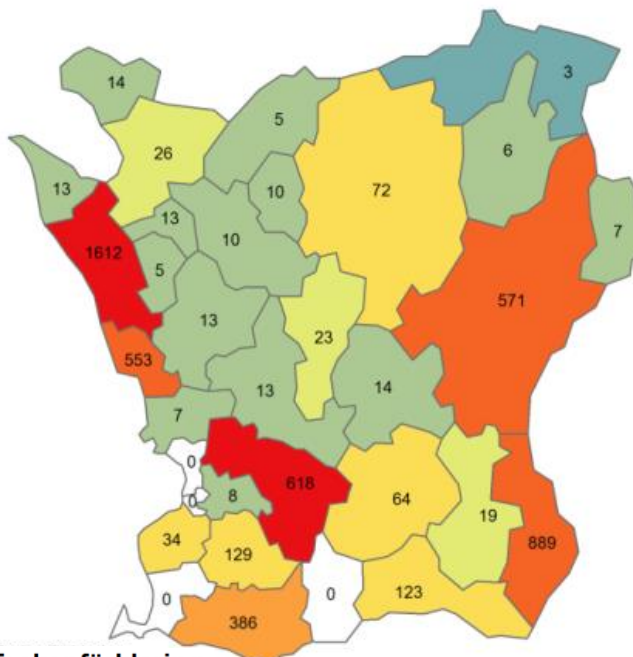
Antal barn och unga 0-18 år i Skånes kommuner, 2016

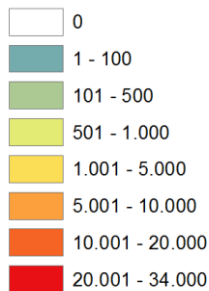
Antal barn och unga

Alla kulturarvmuseers programaktiviteter (i siffror) och antal besökare 0-18 år, 2016

**Teckenförklaring
Besökare 0-18 år**

Figur 9: Jämförelse mellan kartor över spridning av barn och unga 0-18 år (till vänster) respektive museernas utåtriktade verksamheter genom programaktiviteter samt besökare på dessa (till höger).

* År 2016 utelämnades information om programaktiviteter för barn och unga i Malmö stad.

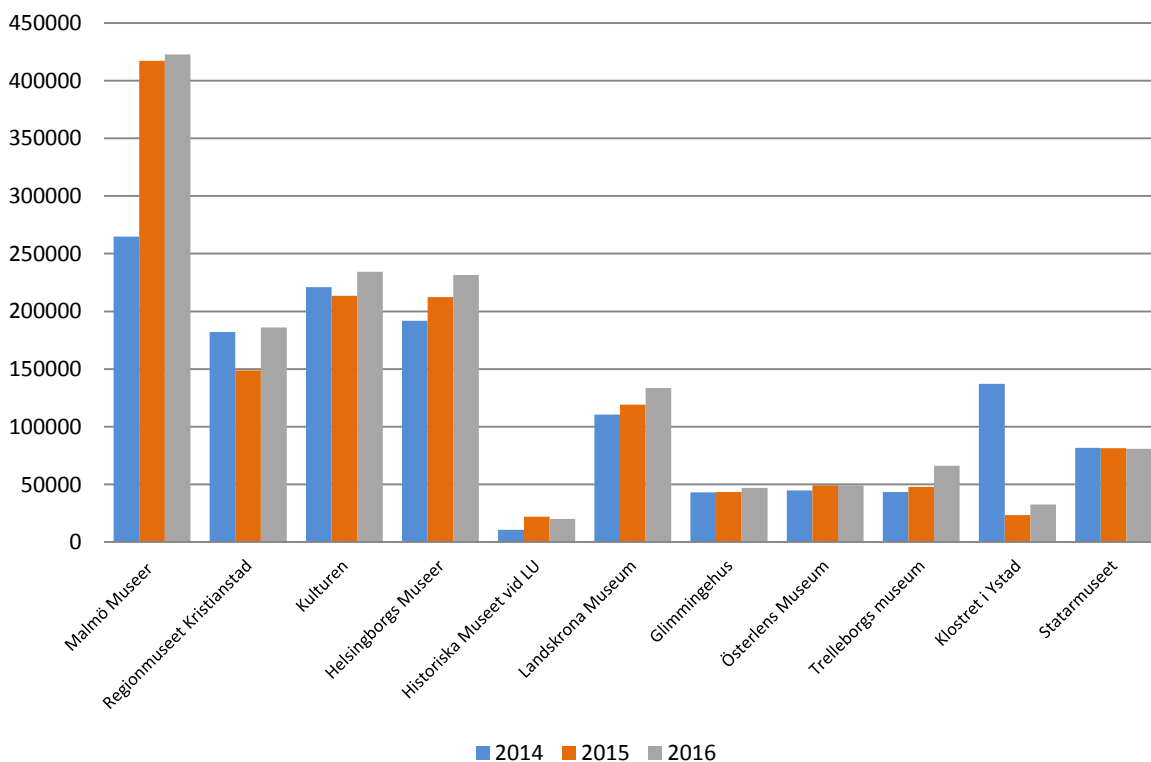
Det är obligatoriskt för museerna att redovisa aktiviteter och besökare för barn och unga 0-18 år. Däremot är åldersgruppen 19-25 år nästan frånvarande i museernas redovisningar. För den åldersgruppen finns generellt litet utbud inom kulturarvssektorn. Region Skånes initiativ med projektbidraget ”Ung Kraft” är dock en medveten satsning för ålderskategorin, som enligt kulturvaneundersökning från 2016 redan ”är mycket aktiv” inom många andra kulturområden. Åldersgruppen är därför intressant att eventuellt titta närmare på framöver, när det kommer till just museernas förmedlingsverksamhet och medvetet publikarbete.

BESÖKARE

Under åren 2014 till 2016 har museerna haft en positiv utveckling av det totala antalet besökare (se figur 10 och 11). Under 2014 besöktes museerna av totalt 1 331 206 besökare varav 212 812 (16 %) var under 18 år. År 2015 skedde en svag uppgång till 1 377 928 men andelen barn ökade markant till 389 303 (28 %). År 2016 var ökningen större, 1 504 300 besökare men den höga andelen barn bibehölls vilket innebar att 425 757 (28 %) var under 18 år. Samtidigt är skillnaderna i antal besökare på museerna stora. Från ca 20 000 (LUHM) till drygt 400 000 (Malmö Museer) årligen.

År	Totalt antal besökare	Totalt antal besökande barn och unga	Andel barn och unga av besökare
2014	1 331 206	212 812	16%
2015	1 377 928	389 303	28%
2016	1 504 300	425 757	28%

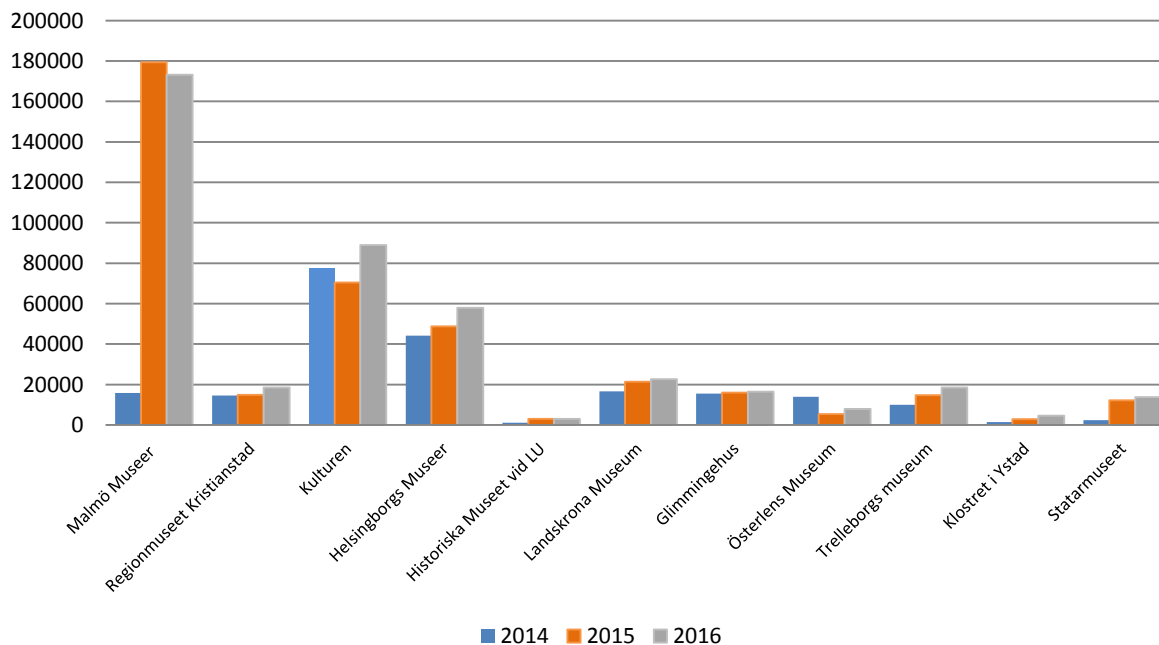
Figur 10: Tabell över utvecklingen av antal besökare samt antal och andel besökande barn och unga 0-18 år till samtliga museer.

Figur 11: Diagram över museernas totala antal besökare 2014 – 2016.

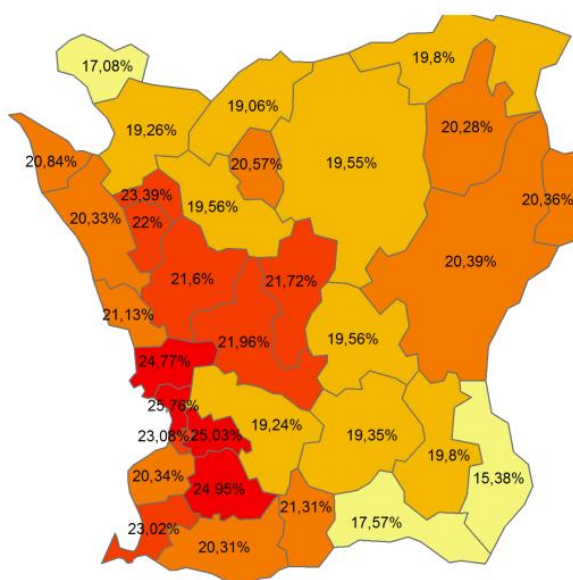
- * 2014 räknade Klostret i Ystad in besökare i trädgårdsmiljön, vilket de inte gjorde övriga år.
- * Statarmuseet har under åren haft ett räknesystem där de tillgodoräknar sig 10% av det totala besöksantalet i bokskogen i Torup.
- * Den stora skillnaden mellan Malmö Museers besökare 2014 jämfört med åren 2015 och 2016 är att de öppnade en ny utställning efter renovering.

De flesta har också allt fler besökande barn och unga i sina verksamheter, men även där är skillnaderna stora (se figur 12).

Figur 12: Diagram över antal besökande barn och unga på museerna 2014 – 2016

- * 2014 räknade Klostret i Ystad in besökare i trädgårdsmiljön, vilket de inte gjorde övriga år.
- * Statarmuseet har under åren haft ett räknesystem där de tillgodoräknar sig 10% av det totala besöksantalet i bokskogen i Torup.
- * Den stora skillnaden mellan Malmö Museers besökare 2014 jämfört med åren 2015 och 2016 är att de öppnade en ny utställning efter renovering.

Totalt antal barn och unga 0-18 år och andel barn av kommunernas totala befolkning (visas i procent)

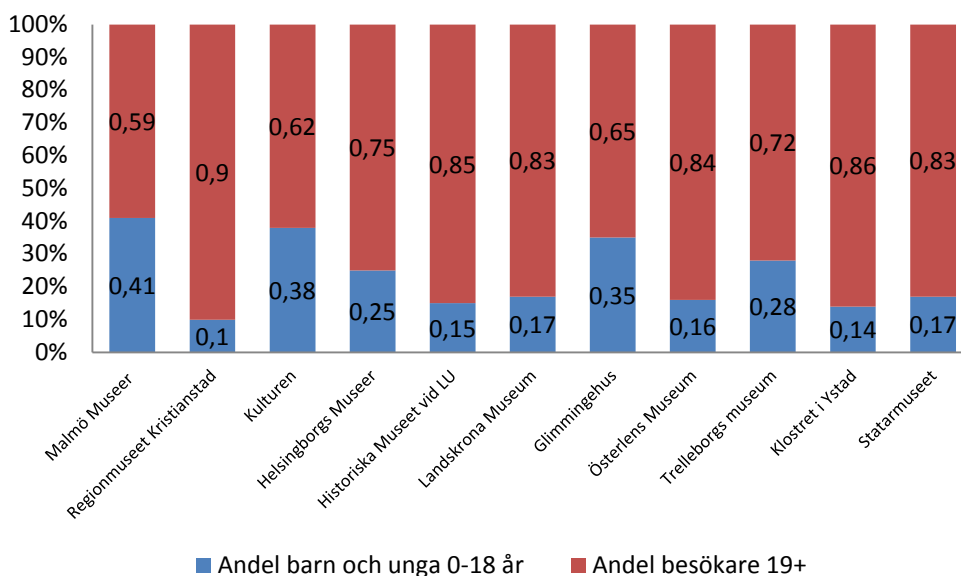
Förklaring

Antal barn och unga

- 0 - 5000
- 5001 - 10000
- 10001 - 30000
- 30001 - 50000
- 50001 - 70000

Figur 13: Karta över andel barn och unga i Skånes kommuner, 2016

21 % av Skånes befolkning är barn och unga mellan 0 och 18 år visar statistik från Statistiska centralbyrån (2016), med vissa skillnader mellan kommuner, se figur 13. Barn och unga är en särskild målgrupp för samtliga museer som är verksamhetsbidragstagare och förmedling är centralt i deras regionala bidragsvillkor. Eftersom Skånes befolkning består av över 21 % barn och unga borde museernas besökare bestå av minst lika stor andel barn. Siffror från 2016 (figur 14) visar att andelen barn av museernas besökare varierar mellan 10 % (Regionmuseet Kristianstad) och 41 % (Malmö Museer). Hos hälften av museerna som omfattas av kartläggningen utgör antalet barn och unga mindre del än 20% av det totala antalet besökare:

Figur 14: Andel (%) besökande barn och unga av totalt antal besökare till museerna 2016

Regional samverkan inom kulturarvsområdet och annan extern samverkan

Alla museum ska "aktivt delta i det regionala arbetet med kulturarvsfrågor enligt den regionala handlingsplanen för kulturarv" enligt villkor för verksamhetsbidragen. Det är en betoning på att kollegialt samarbete spelar en viktig roll i det regionala arbetet. Det här avsnittet fokuserar på museernas samverkan, både intersektoriellt och tvärspektoriellt det vill säga internt inom museiområdet och externt med andra parter.

MUSEERNAS ENGAGEMANG I DEN REGIONALA HANDLINGSPLANEN FÖR KULTURARV

Regional handlingsplan för kulturarvsområdet 2013 – 2015 lade särskilt fokus på samverkan. Under perioden formades därför fyra samverkansgrupper med varsitt utvecklingsområde att arbeta kring. Alla museer ingick i minst en grupp där regionmuseerna och Helsingborgs museer hade samordningsansvaret för varsin. Utvecklingsområdena som grupperna arbetade kring var:

Barn och unga

Samordningsansvarig för gruppen var Malmö Museer. Med i gruppen var även Helsingborgs museer, Landskrona museum, Glimmingehus, Trelleborgs museum, Klostret i Ystad, Regionmuseet Kristianstad, Statarmuseet och Kulturen i Lund. Arbetsgruppen för barn och unga delades upp i tre grupper som fokuserade på bemötande, metodutveckling respektive samverkan med folkbildning kring barn och ungas fritid. Några museer var med i två av dessa fokusgrupper medan de flesta samarbetade i en. Ett för kulturarvsaktörerna centralt nätverk är det tidigare nämnda kulturpedagogiska nätverket (KPN). Nätverket blev en grund för barn och unga gruppen, vilket visar på en del i nyttan av etablerade nätverk som KPN.

Kulturturism

Kulturturismgruppen valde att fokusera på att skapa en gemensam plattform för varumärket Skånskt kulturarv med fokus på barnfamiljer som de intervjuade i samband med arbetet. Samordningsansvar hade Kulturen i Lund, men med i gruppen var även Regionmuseet Kristianstad, Helsingborgs museer och Österlens museum.

Samverkan

Samverkansgruppen hade liksom barn och unga gruppen flera fokus. Ett av arbetsgruppens spår var att skapa samverkan mellan kulturarv och bibliotek. Det andra spåret formades som en akademisk fortbildningskurs med fokus på den europeiska landskapskonventionen. Samordningsansvaret för arbetsgruppen hade Regionmuseet Kristianstad och med i gruppen var även Malmö Museer, Kulturen i Lund, Österlens museum och Statarmuseet. Värt att uppmärksamma är att begreppet samverkan upplevdes som diffust att arbeta utifrån.

Tillgänglighet

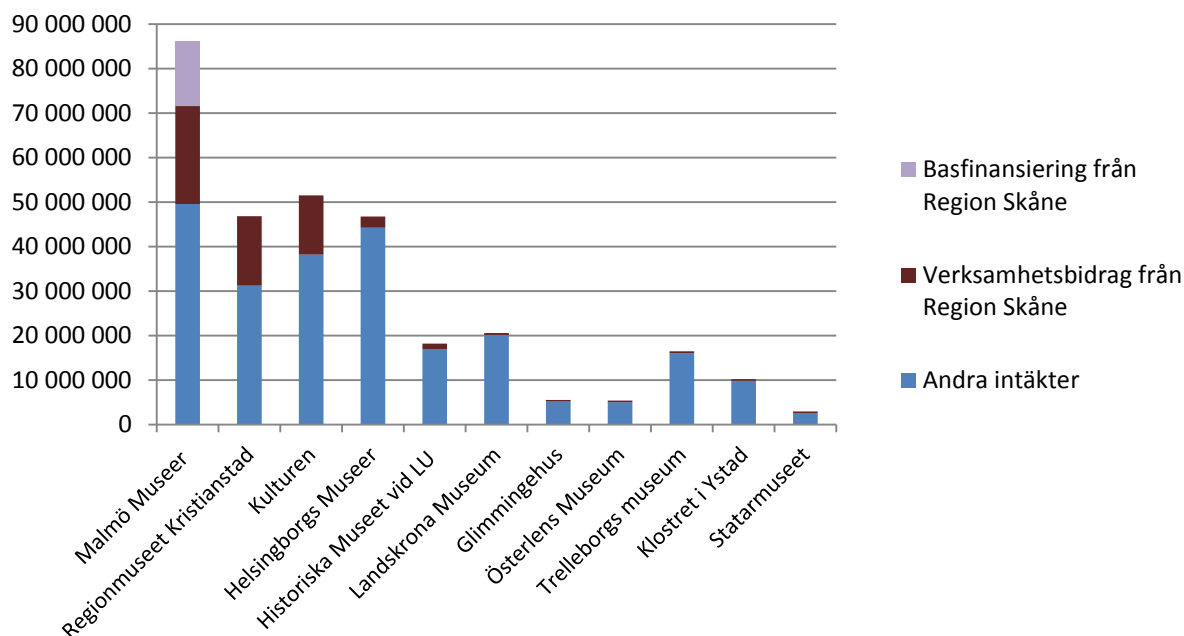
Helsingborgs museer hade samordningsansvar för arbetsgruppen som arbetade för tillgänglighet. Tillgänglighetsgruppen arbetade framförallt med att samla och tillgängliggöra kulturarvsaktörer genom hemsidan ”kulturhistorien.se”. Med i gruppen var även Regionmuseet Kristianstad, LUHM, Landskrona museum, Glimmingehus, Trelleborgs museum och Klostret i Ystad.

2015 utvärderades *Regional handlingsplanen för kulturarv 2013-2015*, där verksamheterna uppmuntrades till att diskutera positiva och negativa sidor av att samverka utifrån de fyra samverkansgrupperna. Kulturförvaltningen fick varierande respons. Vissa museer trivdes bra med att samverka och i vissa fall vara drivande i utvecklingen med så lite inblandning från Region Skåne som möjligt. Andra verksamheter menade att det vore bättre om Region Skåne tog större ansvar. Samtliga verksamheter var överens om att arbetet med handlingsplanen ökade samarbetsviljan mellan kulturarvsaktörerna, men även med externa aktörer.

Arbetsgrupperna fick själva forma mål och projekt utifrån dåvarande kulturplanens ”Region Skåne vill-punkter”. Att samarbetena till stor del byggde på verksamheternas egna arbeten var positivt, då aktörerna menar att samarbete utifrån egna förutsättningar skapar mer hållbara grunder för fortsättning. Den stora vinsten med samarbetsformen var att museerna såg positivt på att de i arbetet fått insyn i och förståelse för varandras verksamheter. En grupp menade att samarbetena genererat nya idéer och samarbetsplaner för framtiden. Kulturarvsaktörerna var också eniga om att samverkan tar tid och resurser både personalmässigt och ekonomiskt. Eftersom förutsättningarna skiljer sig mycket åt är det svårt att upprätta och upprätthålla samarbeten. Region Skånes delvis oklara roll i arbetet med handlingsplanen togs senare i beaktande vid utformningen av samverkansplattformen, som bättre definierar rollfördelningen under *Regional kulturplan för Skåne 2016 - 2019*.

MUSEERNAS SAMVERKAN INOM KULTURARVSSEKTORN – INTERSEKTORIELL SAMVERKAN

De 11 museerna har som tidigare nämnts mycket olika utgångslägen både organisatoriskt och när det kommer till deras ekonomiska förutsättningar. Några av museerna får större delen av sina intäkter från hemkommunen. Andra har staten, universitetet eller regionen som huvudfinansiär. Figur 15 visar hur stor del av verksamheternas totala intäkter som utgörs av Region Skånes verksamhetsbidrag. Region Skånes storlek på verksamhetsbidragen har stor spännvidd och som figuren visar har även små bidragssummor stor betydelse för enskilda museer.

Figur 15a: Museernas totala intäkter och andel regionala verksamhetsbidrag år 2016

	Andra intäkter	Verksamhetsbidrag från Region Skåne	Basfinansiering från Region Skåne
Malmö Museer	49 555 000	22 062 000	14 424 000
Regionmuseet Kristianstad	31 230 643	15 616 000	0
Kulturen	38 197 669	13 326 000	0
Helsingborgs Museer	44 284 354	2 452 000	0
Historiska Museet vid LU	16 961 000	1 255 000	0
Landskrona Museum	20 146 000	395 000	0
Glimmingehus	5 177 000	331 000	0
Österlens Museum	5 006 147	395 000	0
Trelleborgs museum	16 066 003	395 000	0
Klostret i Ystad	9 810 000	395 000	0
Statarmuseet	2 551 414	395 000	0

Figur 15b: Museernas totala intäkter och andel regionala verksamhetsbidrag i kronor år 2016

Museerna har dessutom mycket olika profiler, organisationsstrukturer och arbetssätt. Keith Wijkander (2012) menade att det är just dessa olikheter som gör det svårt för verksamheterna att samarbeta. Samtidigt är det viktigt för att nå ut i regionen, visa hur regionen hänger ihop och skapa ett ”vi”. Museerna har på olika sätt tagit ansvar för mindre områden. Regionmuseet Kristianstad och Helsingborgs museer når framförallt ut till de nordöstra respektive nordvästra delarna av Skåne. Flera av museerna skriver också att de vill utveckla sitt regionala ansvar och profilera sig inom vissa områden. De mindre museerna och likaså Malmö Museer och LUHM har mer lokal förankring. Kulturen i Lund, menade Wijkander (2012) vänder sig främst till invånare och aktörer i södra Skåne. Wijkanders resonemang stöds av redovisningarna.

Region Skånes mötesform genom kulturarvsmöten och kulturarvskollegier ska fungera som en plattform för utveckling och samverkan. En hög närvaro på mötena är en viktig förutsättning för att utveckla museernas och kulturarvets regionala roll och hitta samarbetsformer. Aktivitet genom kulturarvsmötena är därför också viktigt med hänsyn till ett av museernas bidragsvillkor:

- *Att aktivt delta i det regionala arbetet med kulturarvsfrågor enligt handlingsplanen för kulturarv*

Museerna har generellt i stor utsträckning deltagit på kulturarvsmötena och kulturarvskollegierna. För att öka samverkan och upprätthålla det regionala arbetet vore mer kommunikation *mellan* mötena och kollegierna önskvärt. Flera museer hade under åren med handlingsplanen inget eller mycket lite samarbete med något eller några av de andra museerna utanför handlingsplanens handlingsgrupper. En framträdande tendens är att mest samverkan sker mellan regionmuseerna, som sällan samarbetar med mindre museer.

Utvecklingsprojekten som beviljats av Region Skåne under kartläggningsperioden har ändå genererat några samarbeten mellan museerna men också mellan museerna och andra aktörer. Några framträdande exempel är regionmuseernas samarbete kring "Skånes moderna kulturarv", MUSUND-projekt – ett samarbetsorgan med danska museer och "Flyktindokumentation" som redan pågått en tid. 2016 beviljades ett projekt mot metodutveckling, där de flesta museerna ingår.

SAMVERKAN MED EXTERNA AKTÖRER OCH TVÄRSEKTORIELLA SAMARBETEN MED ANDRA SAMHÄLLSSEKTORER

Den både enklaste och viktigaste vägen ur den *relativa* isolering som kännetecknar museernas verksamhet är att museerna skapar fler och nya samarbeten med andra sammanhang och med andra aktörer, inte minst utanför kulturområdet.

Keith Wijkander (2012)

Redovisningarna visar till skillnad från museernas interna samverkan, att museerna har många samarbeten med externa aktörer. Alla museer har ett brett nätverk och samarbeten med andra kulturaktörer, lokalsamhället, föreningsliv, olika nätverk, vården, utbildande institutioner och andra samhällsinstitutioner. De internationella samarbeten som museerna redovisat är framförallt med danska kulturarvsaktörer och skolor.

Museerna har välutvecklade kunskapsstödjande funktioner för kommunerna, länsstyrelsen, intresseföreningar med mera, där de bidrar med kunskap om kulturmiljö och arkiveringsfrågor. Andra exempel är samarbeten med Malmö högskola, Svenska Kyrkan, Romska kulturcentret i Malmö, lokalbor, skolor, bibliotek, Musik i Syd, Lunds Universitet, vårdinstitutioner, dövas riksförbund, matrundan med mera. För att museerna ska nå den prioriterade målgruppen barn och unga, är samverkan med skolorna särskilt viktig. I Riksutställningars (2017) rapport framkom att samverkan med skolor är en förutsättning för fler och långsiktiga kontakter och ökar möjligheter att möta elevernas behov. En brist är att många lärare inte har en egen vana av att besöka museer och inte vet hur museer

kan användas som lärandemiljö. Där har museerna en viktig roll att fylla som genom kommunikation. Att hitta rätt kanaler som når ut till skolor som ännu inte besöker museer i sin undervisning. Goda kommunikationsmöjligheter är en förutsättning även för samarbeten med andra aktörer, men också intersektoriellt där kulturarvskollegierna ska utgöra en viktig plattform för samarbeten.

De flesta museer visar också stort intresse och engagemang för aktuella samhällsfrågor. Ett exempel är flyktingsituationen där regionmuseerna samlar material och information eller Landskrona museum som satsat mycket på aktiviteter för flyktningbarn. Österlens museum hade ett pedagogiskt samarbete med asylboenden under 2015 och 2016 och har skapat integrerande verksamhet för kommuninvånare som exempelvis projektet ”Fornfaddrar” och stadsvandringar. Just när det kommer till integration och barn och unga menade Wijkander (2012) att museerna kan spela en viktig roll. Men många samarbeten sker dock bara i enstaka projekt. Enligt ansökningar och redovisningar tenderar museerna generellt att byta fokus från år till år, istället för att fortsätta på utstakad väg med etablerade kontakter.

Regionmuseernas förmedlingsverksamhet och samverkan

Malmö Museer, Regionmuseet Kristianstad och Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige (Kulturen i Lund)

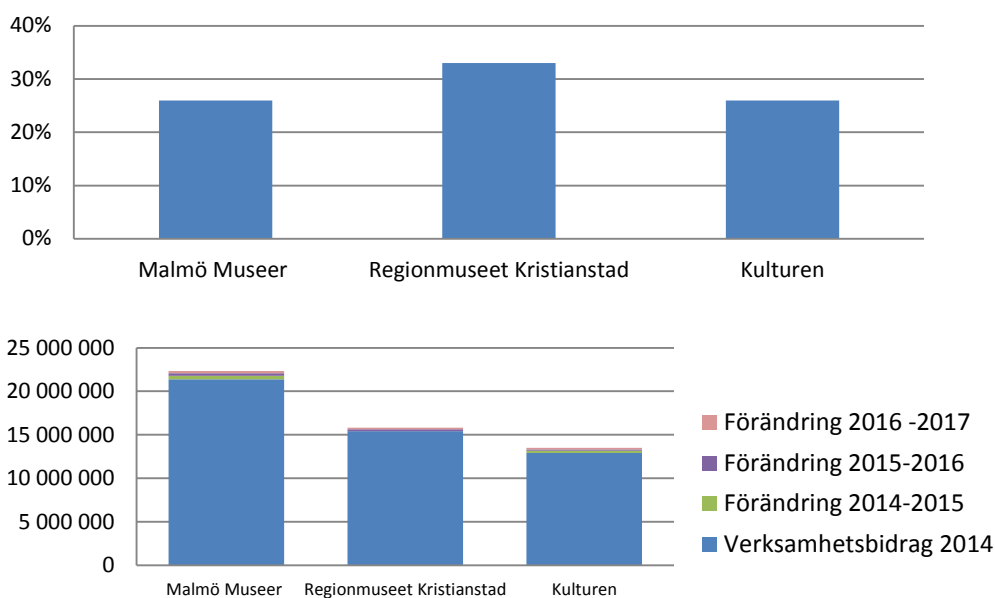
REGIONMUSEERNAS ROLL

Regionmuseerna tilldelas högst regionalt verksamhetsbidrag av alla museerna (se figur 1 och figur 16) och förväntas därför ta ett större regionalt ansvar. Därför fokuserar denna utredning lite extra på just dessa museer. Museerna har förutom bidragsvillkoret att *aktivt delta i det regionala arbetet med kulturarvsfrågor*, ytterligare villkor:

- *Vara ett stöd för de Skånska kommunerna i övergripande kulturmiljö- och museifrågor*

Dessutom hade de under handlingsplanen, fram till 2016, ett ökat ansvar med sitt samordningsansvar i samverkansgrupperna:

- *Aktivt driva utvecklingsfrågor på temat barn och unga/samverkan/kulturturism enligt handlingsplanen för kulturarv*

Figur 16: Diagram över regionmuseernas utveckling av verksamhetsbidrag från Region Skåne samt andel (%) verksamhetsbidrag från Region Skåne av total finansiering år 2016.

NÄTVERK OCH SAMVERKAN

Regionmuseerna har redovisat något mer aktivitet i pedagogiska nätverk och samarbeten som KPN, MUSUND, MuFo (samverkan mellan Skånes tre regionala museer, folkhögskolor och studieförbund) och Uppsökarna, än övriga museer. Pedagogerna på Regionmuseet Kristianstad har dessutom deltagit i ett nätverk för ensamkommande flyktingbarn, ett nätverk som utvecklats med studieförbundet Sensus. Museerna har många externa samarbeten av olika slag. Malmö Museer har återkommande gånger samarbetat med Malmö Högskola. Musik i Syd, Svenska kyrkan och Romska kulturcentret i Malmö är verksamheter som Regionmuseet Kristianstad arbetat med flera gånger genom olika projekt. Kulturen i Lund är liksom Regionmuseet Kristianstad mycket aktiva genom nätverket ABM (Arkiv, Bibliotek, Museum). Kulturen i Lund har också haft upprepade samarbeten med Lunds universitet. Annars präglas externa samarbeten, som tidigare nämnt, av korta samarbetsformer med nya aktörer.

Regionmuseerna har under åren 2014-2016 tillsammans haft flera samarbeten. Några av dessa är projektet är:

- **Solklart:** Regionmuseerna skissade 2014 fram ett gemensamt projekt för att energieffektivisera museernas publika lokaler för förbättrad inomhusmiljö för föremål, personal och besökare. Projektet beviljades medel från Tillväxtverket.
- **Skånes Moderna Kulturarv:** samarbete genom MuFo. Projektet syftar till att uppmärksamma efterkrigstidens kulturarv. Region Skånes kulturförvaltning beviljade projektet bidrag 2014.
- **Flyktningdokumentation** av flyktingsituationen 2015. Region Skåne beviljade utvecklingsbidrag 2015 tillsammans med Kulturrådet och projektet fortsatte genom nytt utvecklingsbidrag 2016.

Malmö Museer har ensamma utöver dessa endast beviljats enstaka bidrag, medan Regionmuseet Kristianstad och Kulturen i Lund både sökt och beviljats många projektbidrag under alla tre åren.

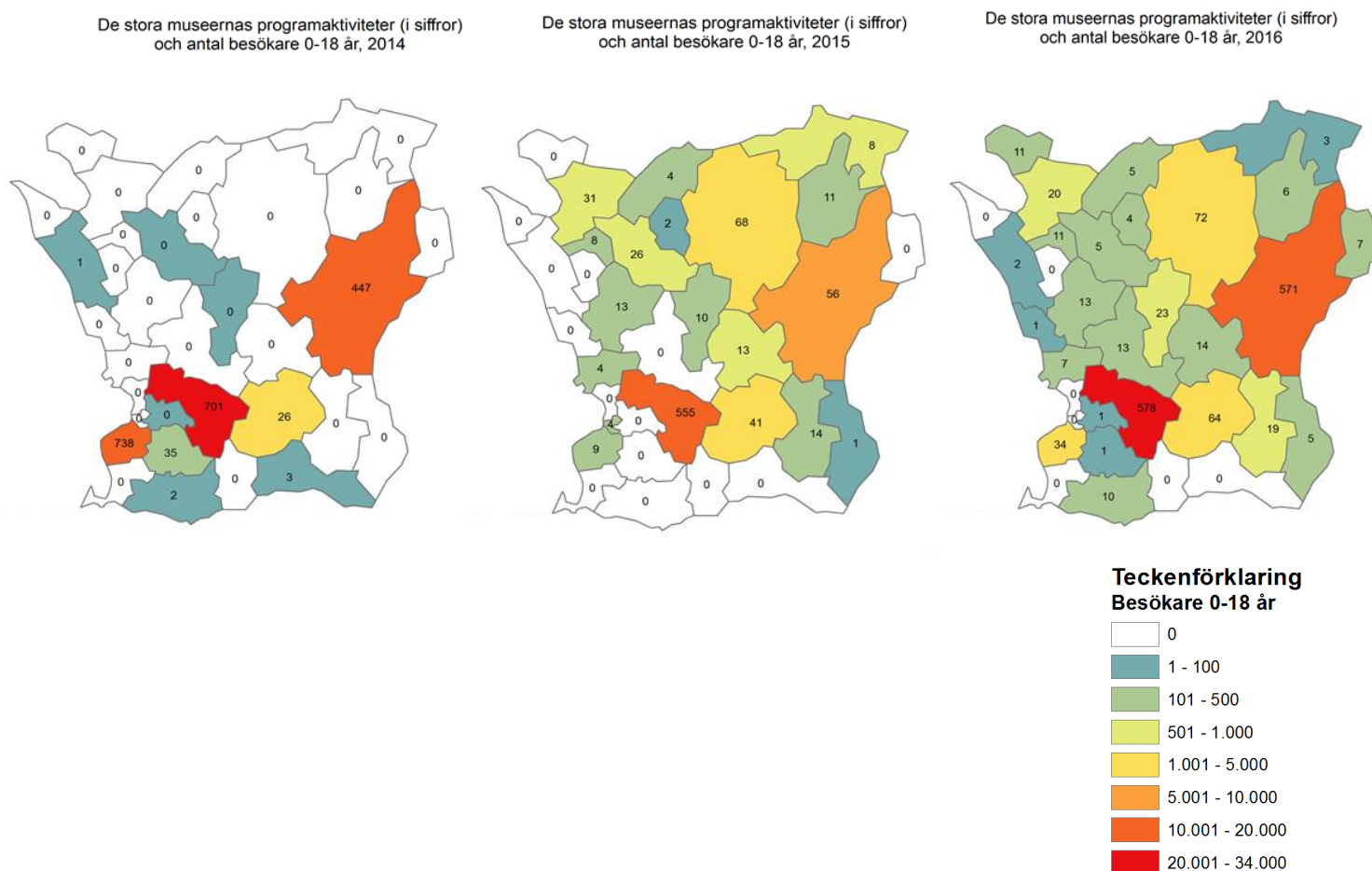
Uppdelningen mellan regionmuseerna och övriga museer blir tydlig i fråga om samverkan, då regionmuseerna sällan samarbetat med mellanstora och mindre museer, utanför arbetet i samverkansgrupperna. Museernas återkoppling av att samarbeta i arbetsgrupper under perioden med den regionala handlingsplanen var positiv. I efterhand kan det dock konstateras att handlingsplansprocessen inte öppnat samsarbetsstrukturen alltför mycket, att döma av efterföljande sökta utvecklingsprojekt med mera. Ett projekt som utmärker sig eftersom nästan alla museer på olika sätt är delaktiga, är projektet *Metodutveckling pedagogik* som pågår och ska redovisas under hösten 2017. Projektet har som syfte att stärka den kulturpedagogiska identiteten och professionalismen samt etablera samarbete med forskning, skolor och andra brukare. En inledande rapport av Malmö Högskola är färdig och utgör ett underlag för projektets fortsättning. Projektet är ett av få beviljade utvecklingsprojekt som inriktar sig på pedagogik för barn och unga.

REGIONAL FÖRMEDLINGSVERKSAMHET

De regionala museernas förmedling styrs av dessa två bidragsvillkor:

- *Sträva efter att nå en bred publik genom medvetet publikarbete*
- *Levandegöra kulturhistorien genom en bred museipedagogisk verksamhet*

Museerna har sammanlagt – främst tack vare Regionmuseet Kristianstads utåtriktade arbete – god regional täckning av programaktiviteter för barn 0-18 år. Kartorna i figur 17 visar också en tydlig positiv riktning av både spridning och mängd. Då museernas programverksamhet haft liknande spridning under åren 2014, 2015 och 2016, visar figurerna i avsnittet över enskilda regionmuseer endast uppgifter från 2016.

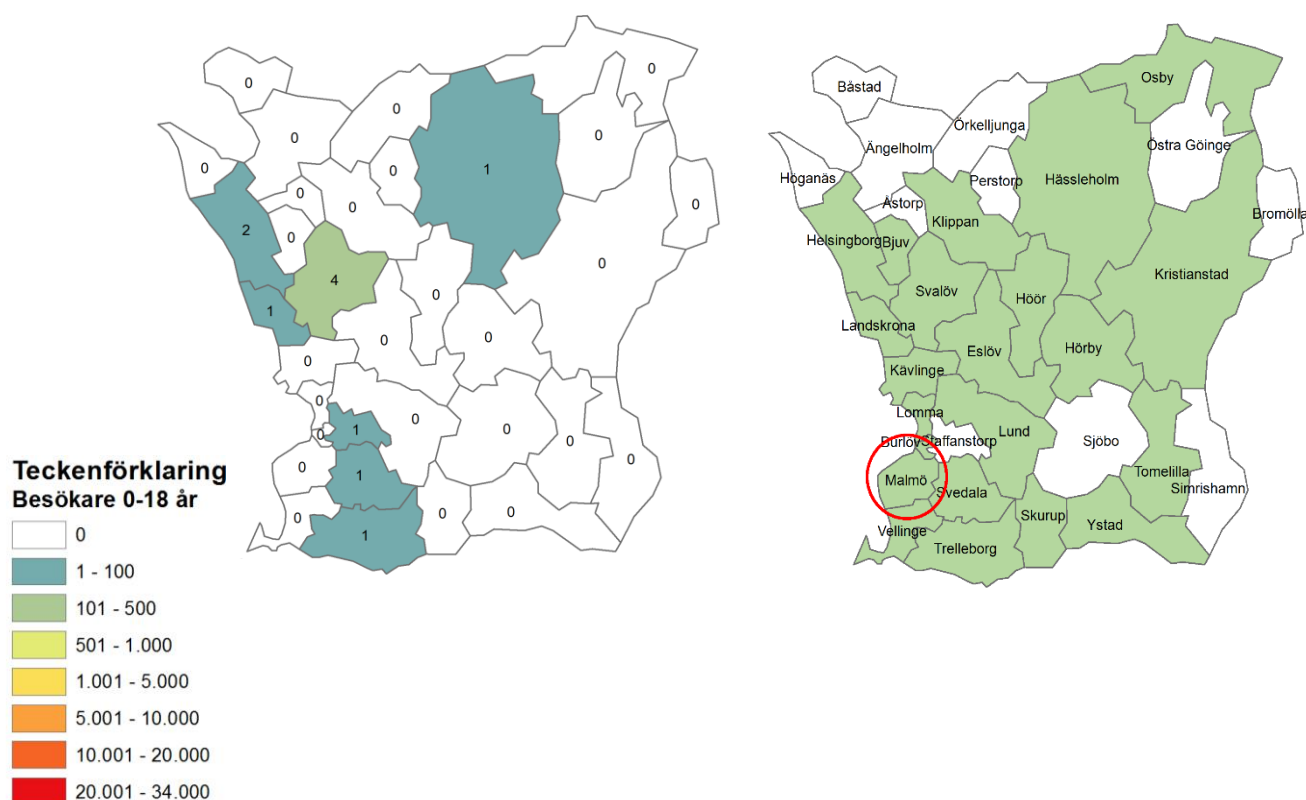
Figur 17: regionmuseernas programaktiviteter för barn och unga samt besökare på dessa.

- * Det finns ingen korrekt redovisad information om Malmö Museers programaktiviteter 2014 och 2015. 2016 utelämnades information om programaktiviteter för barn och unga i Malmö stad.
- * 2014 har Regionmuseet Kristianstad själva noterat en felräkning i kommunerna Staffanstorps, Klippan och Höör.

Skolklasser besöker Malmö Museer från nästan hela regionen och har höga besöksantal i relation till övriga museer och andelen barn och unga i hela Skåne. Men med tanke på att nästan en fjärdedel (25%) av alla barn och unga i Skåne bor i Malmö stad, är höga besökssiffror från lokala invånare att förvänta. I jämförelse med andra museer, särskilt Regionmuseet Kristianstad, är Malmö Museer inte lika aktiva när det kommer till uppsökande verksamhet

Besökande skolklasser till Malmö Museer, 2016

Malmö Museers programaktiviteter (i siffror) och antal besökare 0-18 år, 2016

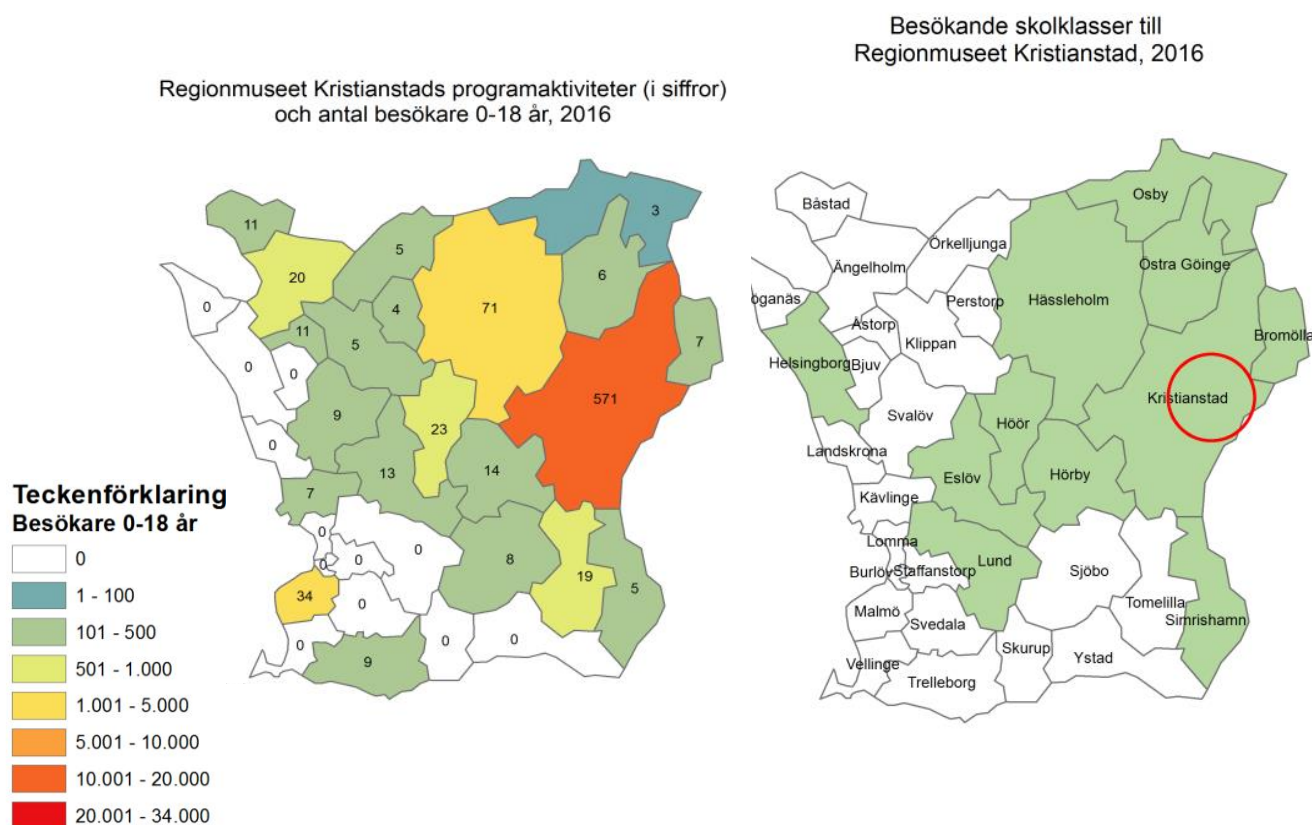

Figur 18: Kartor över Malmö Museers spridning av programaktiviteter för barn och unga respektive varifrån deras besökare kom från 2016.

* År 2016 utelämnades information om programaktiviteter för barn och unga i Malmö stad.

Regionmuseet Kristianstad hade som visas i figur 19 omfattande regional verksamhet för barn och unga genom sina programaktiviteter. Stor del av programaktiviteterna utgjordes av vandringsutställningen Lungo Drom som museet gjorde tillsammans med Romskt kulturcenter i Malmö. Regionmuseet Kristianstad är en betydande pedagogisk aktör i nordöstra Skåne visar kartstatistik över programaktiviteter för barn och unga samt varifrån de besökande skolklasserna kommer. Besökare till museet kommer främst från nordöstra Skåne, där också de flesta programaktiviteter ägt rum. Trots det är endast 10 % av deras besökare, enligt redovisningar, barn och unga 0-18 år.

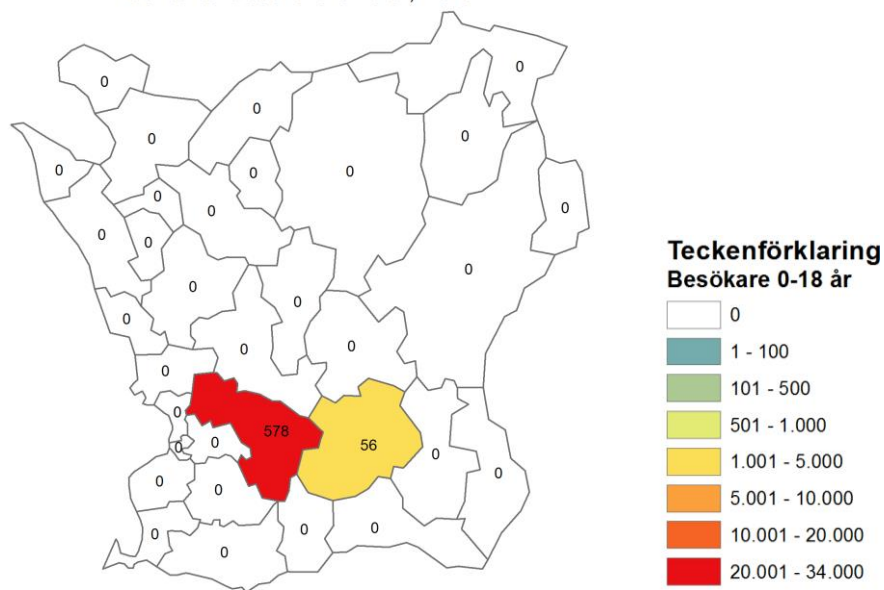
Kulturen i Lund hade inte någon programaktivitet för barn och unga i kommuner utanför deras ordinarie verksamheter i Lund och Sjöbo kommun, visar figur 20. Det gäller även åren 2014 och 2016. Tyvärr finns inga uppgifter om varifrån besökarna kommer. Tydligt är dock att både Malmö Museer och Kulturen i Lund arbetar mer på att få besökare till sig än att aktivt och uppsökande nå ut i hela regionen. Trots att dessa två regionmuseer finns i sydvästra Skåne har de inte skapat programaktiviteter för barn och unga i hela sydvästra delen av regionen.

Figur 19: Kartor över Regionmuseet Kristianstads spridning av programaktiviteter för barn och unga samt besökare på dessa respektive varifrån deras besökare kom från 2016.

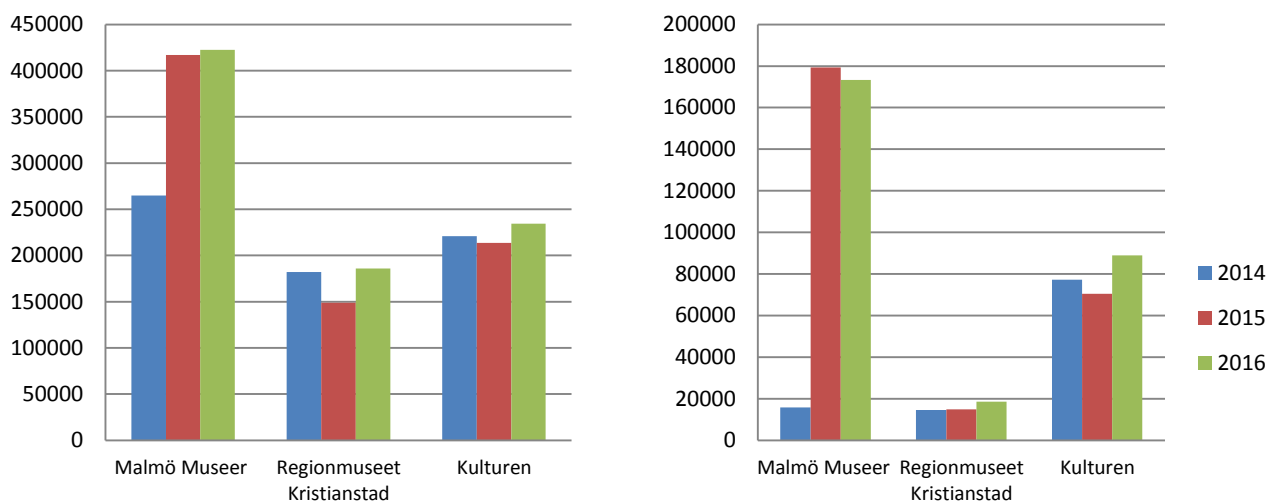
Malmö Museer har höga besökssiffror – nästan dubbelt så många besökare som Regionmuseet Kristianstad och Kulturen i Lund. Dessutom har Malmö Museer många besökande barn och unga, 180,000 vilket motsvarar 41 % av alla besökare. Regionmuseet Kristianstad har trots sin regionala spridning av pedagogisk verksamhet låg andel besökande barn och unga (10%), vilket är minst andel av alla museerna i kartläggningen – trots en stegvis ökning sedan 2014. Museet har även haft färre besökare totalt i jämförelse med de andra regionmuseerna, även i jämförelse med Helsingborgs museer. Möjligen kan det till viss del ha att göra med att Regionmuseet har få pedagoger i sin verksamhet. Kulturen i Lund tar årligen emot många besökare (ca 230,000) på sina anläggningar i Lund (Kulturen) och Sjöbo (Kulturens Östarp) och en stor andel, 38 % av dessa är barn och unga, visar föreningens redovisade statistik (se figur 20 och 21).

Kulturhistoriska Föreningen för Södra Sverige
programaktiviteter (i siffror)
och antal besökare 0-18 år, 2016

Figur 20: Karta över Kulturen i Lunds spridning av programaktiviteter samt besökare på dessa 2016.

* Kulturen i Lund har inte under något av åren 2014 – 2016 redovisat varifrån deras besökare kom.

Figur 21: Diagram över regionmuseernas besökare (vänster) och besökande barn och unga 0-18 år (höger), 2014 – 2016.

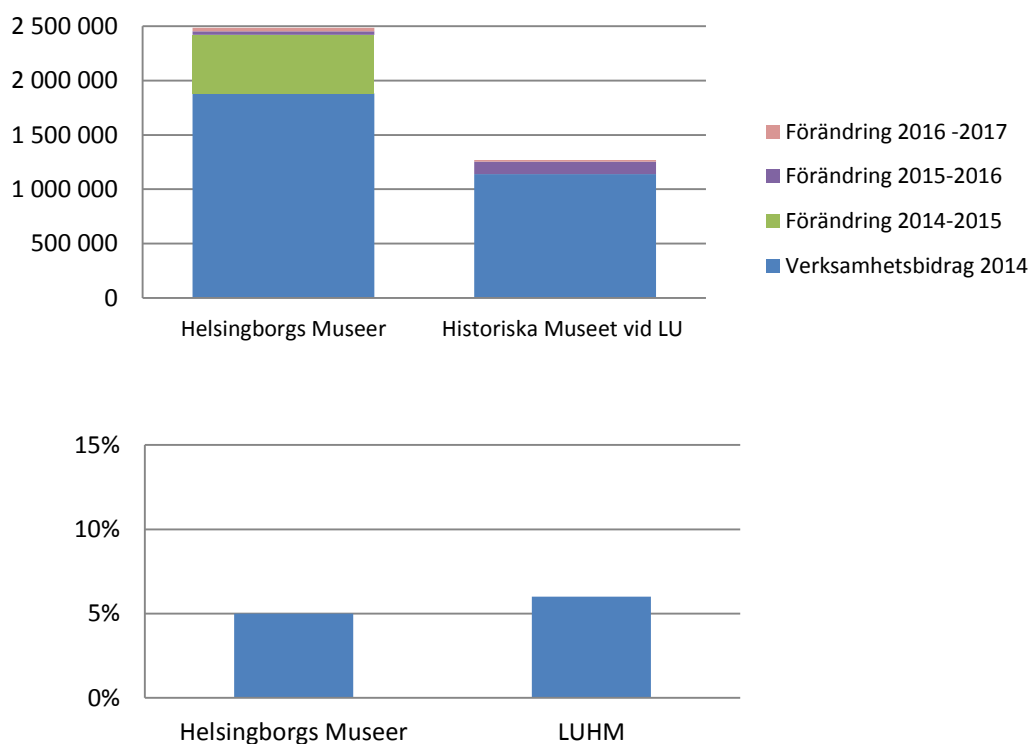
De mellanstora museernas förmedlingsverksamhet och samverkan

Helsingborgs museer och Historiska museet vid Lunds universitet (LUHM)

ROLLER OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Helsingborgs museer fick 2015 en ökning av verksamhetsbidraget med 500 000 kr (se figur 22) för att stärka museets regionala arbete med natur- och kulturhistorisk kunskapsspridning. I samband med det tog Helsingborgs museer över samordningsansvaret för tillgänglighetsgruppen med bidragsvillkoret:

- Att aktivt driva utvecklingsfrågor på temat tillgänglighet enligt handlingsplanen för kulturarv

Figur 22: Diagram över de mellanstora museernas utveckling av verksamhetsbidrag på Region Skåne samt andel (%) Region Skåne verksamhetsbidrag av totala finansiering år 2016

Förutom att Helsingborgs museer var samordnande för tillgänglighetgruppen har de en natur- och kulturprofil och goda samarbeten med POM (Nätverk för odlad mångfald) och Miljöverkstaden i Helsingborg. De anordnar ofta visningar och workshops för allmänheten, men också studerande vid Lunds universitet Campus Helsingborg.

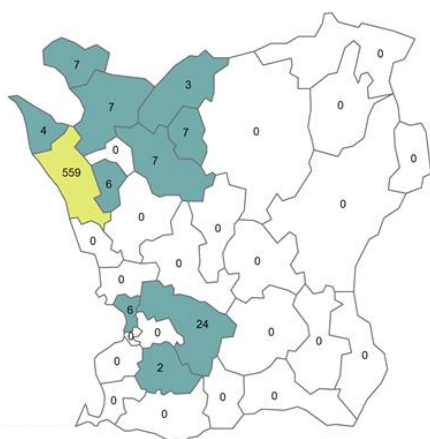
Helsingborgs museer styrs av bland annat följande bidragsvillkor:

- *Verka för att nå en bred publik genom medvetet publikarbete*
- *Levandegöra kulturhistorien genom en bred museipedagogisk verksamhet*

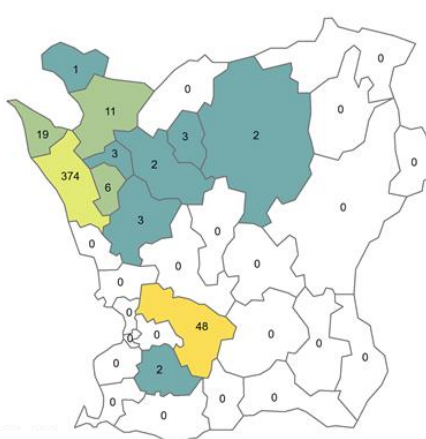
Kartmaterialet över de mellanstora museernas programaktiviteter i Skåne visar att Helsingborg har en stark förankring i nordvästra Skåne (figur 23). Det är väl underbyggt genom uppgifter om programaktiviteter för barn och unga samt varifrån de besökande skolklasserna kommer, likväl som redovisade aktiviteter.

När Helsingborgs museer axlade samordningsansvar att *driva* kulturarvsfrågor genom tillgänglighetsgruppen, fortsatte LUHM med låg profil i det regionala arbetet. LUHM lade däremot större tonvikt på att uppfylla sitt bidragsvillkor att *förmedla skånsk arkeologi genom bred vetenskapspedagogisk verksamhet*. Detta skulle göras framförallt med Uppåkra Arkeologiska Center. LUHM har ett samarbete med Svenska Kyrkan och är en kunskapsresurs när det kommer till särskilt arkeologifrågor. LUHM har däremot mycket sällan samarbeten med andra museer i Skåne. Vilket kanske delvis kan förklaras med att de inte har någon pedagog i den ordinarie organisationen. LUHM har enligt redovisningarna endast pedagogiska aktiviteter i Lunds kommun under 2014 – 2016, där museet är beläget. I det här avsnittet visas endast kartor över de mellanstora museernas gemensamma programverksamhet.

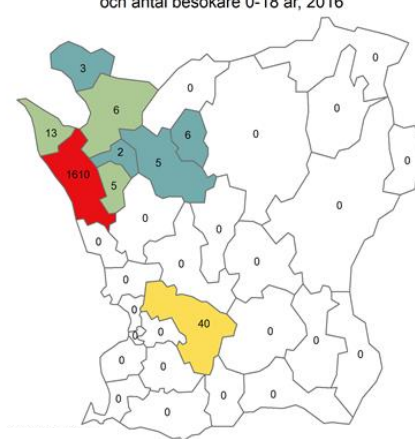
De mellanstora museernas programaktiviteter (i siffror) och antal besökare 0-18 år, 2014

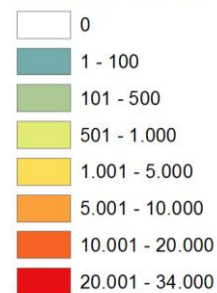
De mellanstora museernas programaktiviteter (i siffror) och antal besökare 0-18 år, 2015

De mellanstora museernas programaktiviteter (i siffror) och antal besökare 0-18 år, 2016

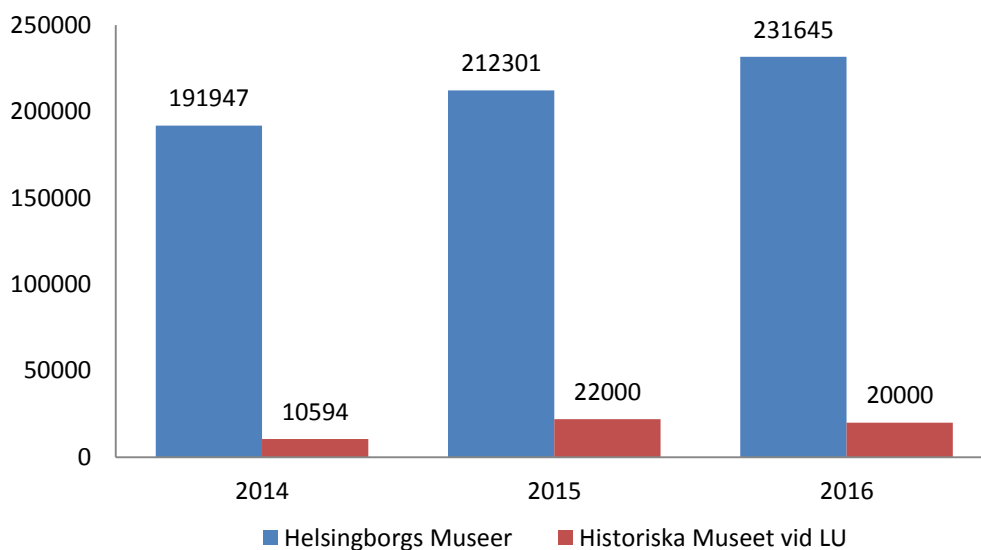

Teckenförklaring
Besökare 0-18 år

Figur 23: Kartor på de mellanstora museernas programaktiviteter för barn och unga samt besökare på dessa.

DE MELLANSTORA MUSEERNAS BESÖKARE

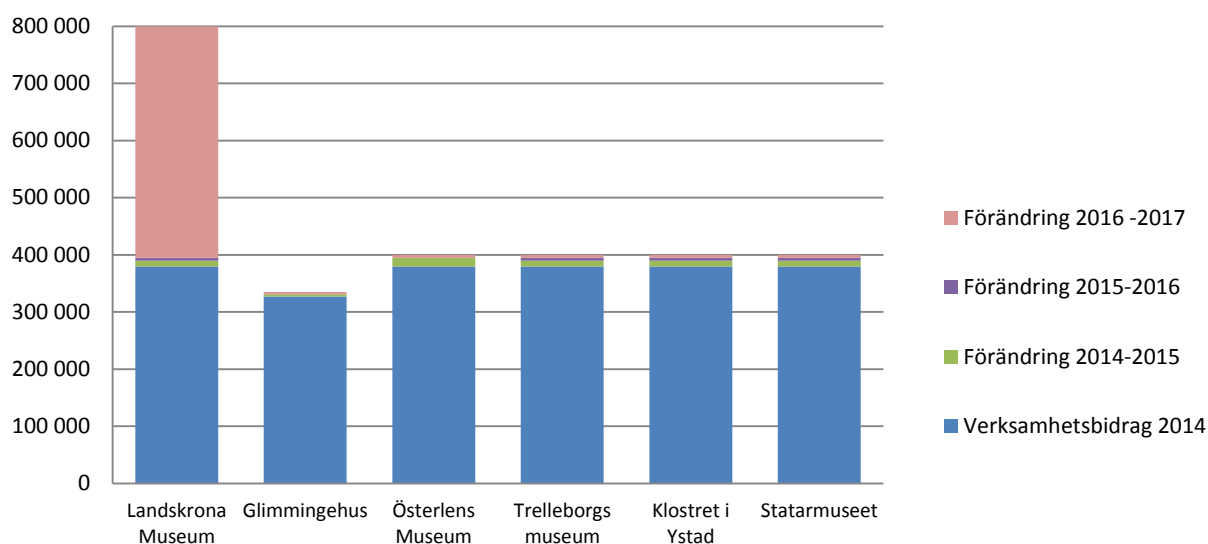
Figur 24: Diagram över de mellanstora museernas besökare och besökande barn och unga 0-18 år, 2014 – 2016

LUHM har under perioden lyckats öka besöksantalet från drygt 10 000 till ca 20 000 besökare 2016, varav 3000 var barn och unga (se figur 24). Detta tack vare en satsning 2015 på pedagogik, utökade öppettider och timanställda pedagoger. Trots det är det ett lågt besöksantal i förhållande till övriga museer. Helsingborgs museer har desto fler besökare, ungefär lika många som Kulturen i Lund och Regionmuseet Kristianstad, och stegvis, stadig ökning under åren 2014 till 2016 till närmare 230 000 besökare. Detsamma gäller antalet besökande barn och unga, som nu närmar sig 60 000 – nära en fjärdedel av alla besökare.

De mindre museernas förmedlingsverksamhet och samverkan

Glimmingehus, Landskrona museum, Trelleborgs museum, Stiftelsen statarmuseet i Skåne, Klostret i Ystad samt Österlens museum

De mindre museerna fick under 2014 till 2016 (se figur 25), verksamhetsbidrag på strax under 400 000 kr. 2017 fick Landskrona museum höjt verksamhetsbidrag i samband med Region Skånes satsning på Landskrona Foto. Ökningen påverkar inte den ordinarie museiverksamheten. Det förhållandevis lilla regionala bidraget har enligt museerna själva stor betydelse för deras förmedlingsverksamhet och förmåga att samverka.

Figur 25: Diagram över de mindre verksamheternas förändring av verksamhetsbidrag 2014 – 2017

Museerna har tre gemensamma bidragsvillkor, där två är riktade mot förmedling.

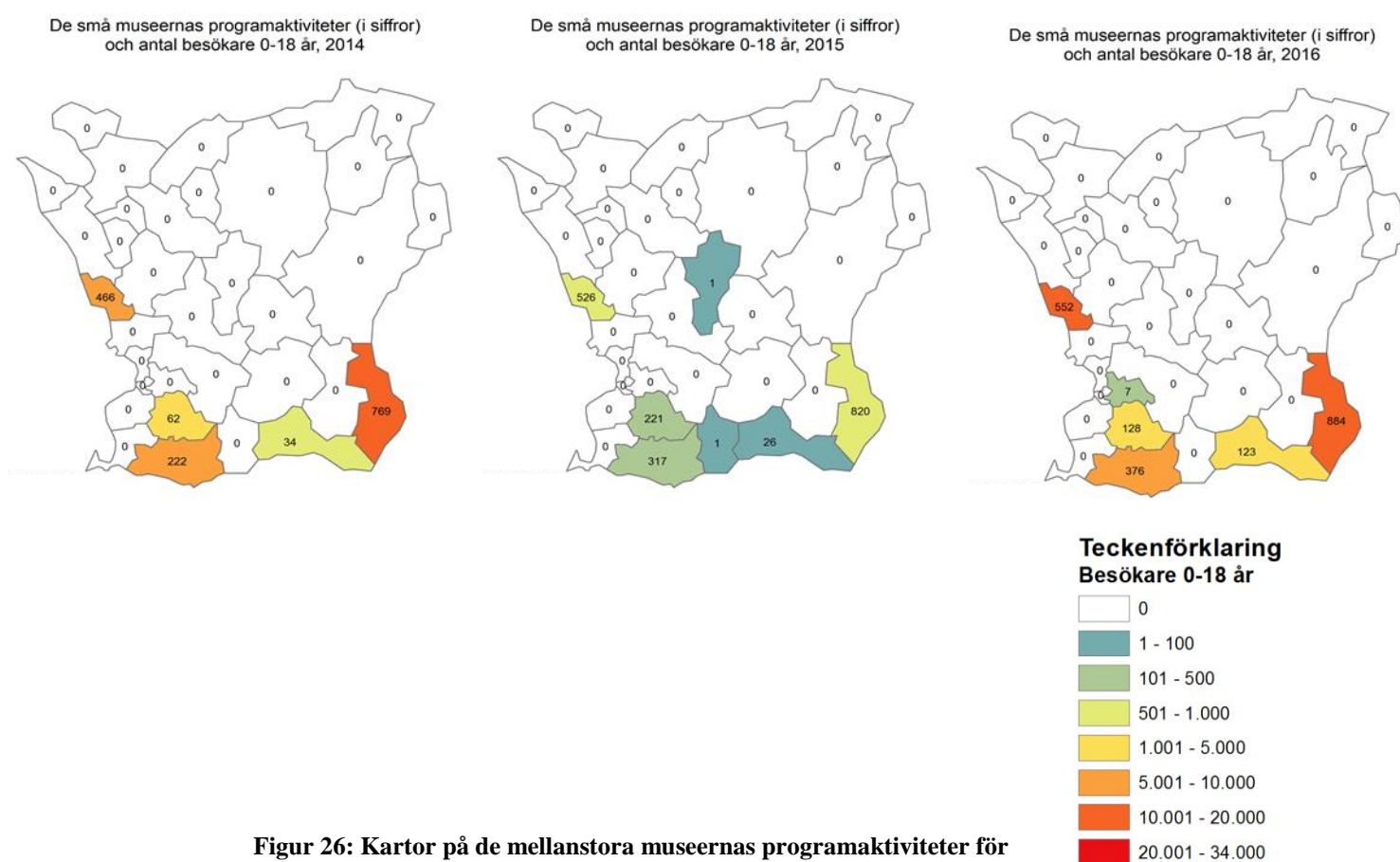
- *Verka för att nå en bred publik genom medvetet publikarbete*
- *Levandegöra kulturhistorien genom en bred museipedagogisk verksamhet*

Det tredje är riktat mot regional samverkan:

- *Att aktivt delta i det regionala arbetet med kulturarvsfrågor enligt handlingsplanen för kulturarv*

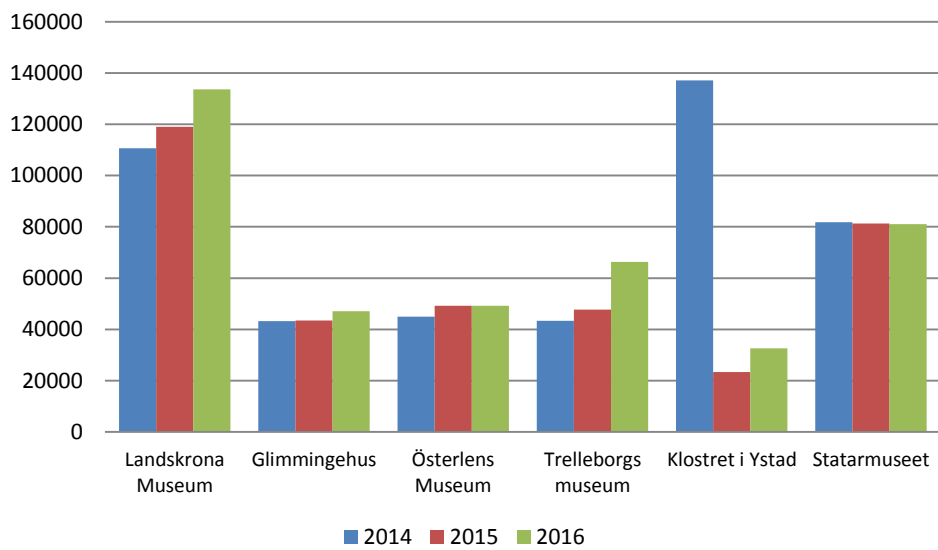
DE MINDRE MUSEERNAS ROLLER - LIKHETER OCH SKILLNADER

De mindre museerna har generellt väletablerade lokala kommunala förankringar, vilket speglar deras samarbeten. Deras aktiviteter sker främst i hemkommunen och deras besökare kommer även därifrån, visar figur 26. I det här avsnittet visas därför endast uppgifter om de mindre museernas sammanlagda spridning av programverksamhet. Detta är naturligt eftersom museerna ingår i de kommunala organisationerna. Detta gäller inte Glimmingehus och Statarmuseet, där den föregående är en statlig organisation och den senare en fristående stiftelse. De mindre museerna skiljer sig annars mycket åt både när det gäller verksamhetsstruktur, ekonomi, arbetssätt och intressefokus. De mindre museerna har, som syns i figur 27 och 28, stora skillnader i besöksstatistik.

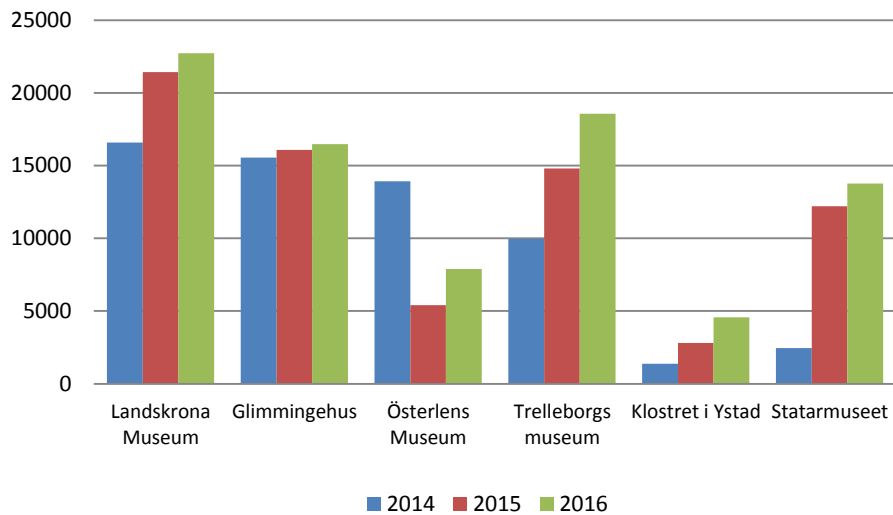
Figur 26: Kartor på de mellanstora museernas programaktiviteter för barn och unga 0-18 år samt besökare på dessa.

Landskrona museum utmärker sig beträffande besökande barn och unga. Även Glimmingehus som visserligen inte har stor spridning av förmedlingsaktiviteter ute i kommunerna, tar emot många besökare med en hög andel besökande barn och unga, från nästan alla Skånes kommuner. Statarmuseets förmedlingsverksamhet är något annorlunda. På grund av deras läge har de byggt upp en programverksamhet till stor del baserad på heldagsaktiviteter på plats, vilket speglas i antalet deltagare och programaktiviteter för barn och unga.

Figur 27: Diagram över besökare till de mindre museerna 2014 - 2016

- * 2014 räknade Klostret i Ystad in besökare i trädgårdsmiljön, vilket de inte gjorde övriga år.
- * Statarmuseet har under åren haft ett räknesystem där de tillgodoräknar sig 10% av det totala besöksantalet i bokskogen i Torup.

Figur 28: Diagram över besökande barn 0-18 år, till de mindre museerna 2014 – 2016

- * 2014 räknade Klostret i Ystad in besökare i trädgårdsmiljön, vilket de inte gjorde övriga år.
- * Statarmuseet har under åren haft ett räknesystem där de tillgodoräknar sig 10% av det totala besöksantalet i bokskogen i Torup.

MÖJLIGHETER OCH SVÅRIGHETER FÖR SAMVERKAN, UTVECKLING OCH FORSKNINGSSAMARBETEN

De mindre museerna har liksom de mellanstora få samarbeten sinsemellan. Däremot har de ofta flera samarbeten med externa aktörer, framförallt i lokalsamhället. En tydlig trend har varit samverkan med olika vårdinstitutioner. Klostret i Ystad har exempelvis haft projektet ”Kultur i vården” där äldreboenden kan låna så kallade ”minneslådor”. Landskrona museum har haft samarbete med vuxenpsykiatri som gör återkommande besök på museet i syfte att skapa kreativitet, social träning och motivation hos deltagarna.

Som tidigare nämnt har museerna både olika förutsättningar och engagemang för att söka utvecklingsbidrag. Glimmingehus och Statarmuseet har inte sökt utvecklingsbidrag under perioden, och det är framförallt just de mindre museerna som inte söker utvecklingsbidrag i lika stor utsträckning som regionmuseerna eller de mellanstora. Ett annat område som tenderar att bli lidande hos de mindre museerna är samarbeten med forskningsinstitutioner. Vad det beror på är svårt att spekulera kring eftersom flera av de mindre museerna har en total budget som är jämförbar med regionmuseerna och de mellanstora.

Slutsatser och avslutande reflektioner

I utredningens inledande avsnitt redogörs för de två områden som utredningen har haft fokus på, nämligen *förmedling* och *samverkan*. Vad gäller museernas förutsättningar för förmedling och samverkan, har museerna verksamhetsbidrag som står i paritet med varje museums bidragsvillkor. Regionmuseerna och de mellanstora museerna har större verksamheter och därmed bättre grundförutsättningar att nå och ta emot fler barn. Skillnaderna i hur museerna arbetar med detta skiljer sig dock mycket åt, där några museer har mer omfattande uppsökande verksamhet runt om i Skåne, medan andra fokuserat sin förmedlingsverksamhet till museet och hemkommunen. Den samlade bilden av museernas förmedlingsverksamhet visar att skolor i alla Skånes kommuner får besök av något av museerna, alternativt besöker museum. I några mindre kommuner är dock aktiviteten lägre, vilket till viss del speglas i kulturvaneundersökningens återkommande resultat över geografiska skillnader. Dessa undantag är pendlingskommuner i sydvästra Skåne och inlandskommunerna i den nordvästra delen. Samtidigt är barn och unga som population i Skåne ojämnt fördelade. Flest barn och unga bor i de större kommunerna i sydväst. Även om populationen barn och unga är ojämnt fördelad, visar utredningen att museerna i stora drag möter det regionala mönstret.

De mindre museerna har inte samma förutsättningar att nå ut med sin förmedling till andra kommuner än hemkommunen. I det sammanhanget har även museernas ekonomiska struktur stor betydelse, då flera av de mindre museerna har hemkommunen som största bidragsgivare. De mindre museerna söker generellt även färre utvecklingsbidrag samt har färre forskningssamarbeten, vilket kan ha att göra med ekonomiska förutsättningar. Antal pedagoger verkar i slutändan vara den faktor som främst styr museernas förutsättningar att möta skolornas växande behov. En slutsats är att flera av museerna, trots att barn och unga är en uttalad kulturpolitiskt prioriterad grupp, har en låg andel besökande barn och unga 0-18 år i relation till vuxna besökare.

Eftersom alla museer mer eller mindre verkar i ett regionalt perspektiv, är det av vikt att de på ett eller annat sätt kommer till godo för barn och unga i hela regionen genom att möta skolornas behov. Förutom kostnader för programaktiviteter verkar det geografiska avståndet vara ett hinder för många skolor. I framförallt mindre kommuner förefaller det vara svårare att ta sig till museerna. Tidigare utredningar pekar även på att kontinuerliga samarbeten med skolor är viktigt för att nå ut till barn och unga och säkra kvalitet. Där finns en del goda exempel, där exempelvis Helsingborgs museer och Regionmuseet Kristianstad etablerat en tydlig förmedlande roll i varsin del av Skåne.

Sinsemellan har museerna ett pågående utvecklingsprojekt inriktat mot pedagogisk metodutveckling, i vilket de flesta museerna ingår. Annars har både samarbeten och utvecklingsprojekt mot förmedling varit få - museernas intersektoriella samverkan är generellt låg. De exempel som finns är främst samarbeten mellan regionmuseerna genom utvecklingsprojekt. Kulturarvsmötena som Region Skåne kallar till skulle kunna bli en bättre plattform för nätverkande. *Regional handlingsplan för kulturarv 2013-2015* lade stort fokus på just samverkan.

Under en tid pågick samarbeten i fyra arbetsgrupper med olika inriktningar. Arbete i grupperna skapade mervärde, framförallt genom att personal på museerna lärde känna varandra, fick förståelse för de andras förutsättningar och hur det är att arbeta tillsammans.

Museerna har god vana av att arbeta tillsammans med andra aktörer. Kartläggningen visar att en del samarbeten återkommer år efter år, medan de flesta uppstår i korta perioder. Precis som med skolor finns stor nytta med längre samarbeten, där parterna redan har en framarbetad gemensam grund att stå på. I detta sammanhang fyller nätverk en viktig funktion. Museerna ingår alla i intersektoriella och tvärssektoriella, nationella och internationella nätverk. Under kartläggningen har vissa trender framkommit. Många museer har exempelvis engagerat sig i flyktingmottagandet och flera museer har arbetat mycket med att skapa samarbeten och aktiviteter med olika vårdinstitutioner. Det visar att museerna uppmärksammar samhällsförändringar och fyller en kunskapsfunktion för olika (utsatta) samhällsgrupper.

Utredningen bygger till största del på museernas redovisade uppgifter och har utgått från två områden - *förmedling* och *samverkan*. För att kunna förstå museernas förutsättningar att arbeta regionalt och identifiera utvecklingsområden, har kartläggningen tagit ett helhetsgrepp, vilket bidragit till ökad förståelse för deras förutsättningar, roller och utmaningar. Denna utredning är ett underlag i en översyn av museernas bidragsvillkor för verksamhetsbidrag. Flera slutsatser pekar i riktning mot att Region Skåne behöver förtydliga dessa villkor och se över möjligheter för större incitament för samverkan mellan museerna.

Källförteckning:

- Blomgren, Roger och Lindqvist, Katja (2016). *Fördjupad utvärdering av statsbidraget Skapande skola*. Institutionen för service management och tjänstvetenskap, Lunds universitet.
- Oxford Research (2014). *Utvärdering av de regionala museernas förmedlingsverksamhet*. Region Skåne.
- Ramböll (2016). *Kulturvanor i Skåne. Kulturvaneundersökning i Skåne*. Region Skåne.
- Riksutställningar (2017). *Möten med möjligheter. En rapport om lärares och museers perspektiv på samverkan*. Riksutställningar.
- Statistiska centralbyrån (2016). *Folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön* (databas för statistik). Tillgänglig [online]:
http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101A/BefolkningNy/?rxid=af8dc199-43cd-4f75-9e85-d65c0bb85029.
Hämtad: 2017-05-12.
- Wijkander, Keith (2012). *Ett annat sätt att se. Underlag till kulturarvsstrategi för Skåne*. Region Skåne.